

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
v Českých Budějovicích

PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra pedagogiky a psychologie

PRÁCE S NADANÝMI A TALENTOVANÝMI
DĚTMI
V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Work with talented and gifted children
in a nursery school

bakalářská práce

Autorka: Zdeňka Feriančíková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Renata Jandová

PODĚKOVÁNÍ:

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi umožnili vytvořit mou bakalářskou práci.

Především bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Renatě Jandové za cenné rady a připomínky při tvorbě struktury BP.

Za významnou pomoc při tvorbě praktické části bych chtěla poděkovat paní učitelce Soně Novotné z Mateřské školy Rozmarýnek, která mě touto částí provázela a poskytla cenné materiály a postřehy z práce s nadanými dětmi.

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Práce s nadanými talentovanými dětmi v mateřské škole“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Českých Budějovicích

dne: 30.3.2007

Zdeňka Feriančíková

ANOTACE

Autorka: Zdeňka Feriančíková

Téma: Práce s nadanými a talentovanými dětmi v mateřské škole

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE 2007

Svou bakalářskou práci jsem zaměřila na problematiku nadaných dětí. Pokusila jsem se nastínit charakteristiky, druhy a znaky nadaných.

Dále jsem se věnovala srovnání pojmů talent, nadání a inteligence od několika autorů.

Teoretická část je rozdělena do sedmnácti kapitol: Historické hledisko, vloha, schopnost a nadání v odborných výkladech, proč se má učitel věnovat nadaným dětem, talent, tvořivost, inteligence, charakteristika nadání, dvě pojetí vývojové psychologie, vývoj nadaných dětí, typické poznávací charakteristiky nadaných dětí, identifikace nadání, projevy talentovaného nadání, problémy nadaných, typologie nadaných, rozdíly mezi bystrým a nadaným dítětem, jak formovat talenty v rodině, co zajímá a trápí rodiče nadaných, možné způsoby práce s nadanými v mateřské škole.

V praktické části uvádím kazuistiky několika nadaných dětí a jejich specifika z pohledu rodičů a učitelky mateřské školy.

Má bakalářská práce je určena široké veřejnosti a především pedagogickým pracovníkům, kteří tráví s dětmi denně mnoho času.

Je velmi důležité, aby pedagog rozpoznal odchylky v dětském chování, které by mohly nasvědčovat tomu, že je dítě nadané či talentované a poté s ním začal pracovat dle jeho individuálních specifických potřeb.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Renata Jandová

Katedra pedagogiky a psychologie

ANNOTATION

Authoress : Zdeňka Feriančíková

Subject: Work with talented and gifted children in a nursery school

BACHELOR'S THESIS 2007

The bachelor's thesis is centred on problems with talented children. I tried to outline characteristics, different kinds and features of talented children.

The concepts of talent, gift and intelligence are compared on works by various authors.

The theoretical part is divided into seventeen chapters: The historical point of view, talent and ability in professional ways of interpretation, why the teacher should pay attention to talented children, talent, creativity, intelligence, features of talent, two concepts of psychological development, development of talented children, typical characteristics of talented children, identification of talent, forms of talented behaviour, problems of talented children, typology of talented children, differences between a bright and talented child, how to form talented children in families, what is the interest and problem of parents with their talented children, possible kinds of work with the talented in nursery school.

In the practical part there is a survey of few talented children and their specifics from their parents and teachers' point of view.

My bachelor's thesis aims to be used by public and above all by teachers in nursery schools who spend lots of time with the children every day.

It is very important for a teacher to recognize the divergence that could help to start working individually with talented children according to their individual needs.

Leadership thesis: Mgr. Renata Jandová

Department of pedagogy and psychology

OBSAH

Úvod	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	
1 Historické pojetí	9
2 Odborné výklady pojmů: vloha, schopnost, nadání	11
3 Proč se má učitel věnovat nadaným dětem	15
3.1 Mýty o nadaných.....	18
3.2 Čtyři různé modely vysvětlující nadání	19
4 Talent	19
5 Tvořivost	21
6 Inteligence	22
7 Charakteristika nadání	24
8 Dvě pojetí vývoje psychologie	25
9 Vývoj nadaných dětí	29
9.1 Fyzický vývoj	29
9.2 Psychický vývoj	30
9.3 Kognitivní vývoj	31
9.4 Emocionální a sociální vývoj	32
10 Typické poznávací charakteristiky nadaných dětí	33
11 Identifikace nadání	37
11.1 Charakteristiky nadaných dětí uváděné rodiči	37
11.2 Charakteristické znaky nadaných dětí uváděné učitelkami mateřských škol	38
12 Projevy talentovaného chování	39
13 Problémy nadaných, dvojí výjimečnost	41
14 Typologie nadaných dětí	42
15 Některé rozdíly mezi bystrým a nadaným dítětem	44
16 Jak formovat talenty v rodině	45
17 Co zajímá a trápí rodiče nadaných dětí	47

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1	Cíl praktické části	51
2	Charakteristika pozorovaných vzorků	51
3	Charakteristika používaných metod v praktické části	52
4	Kazuistiky	
	4.1 Kazuistika č. 1	54
	4.2 Kazuistika č. 2	55
	4.3 Kazuistika č. 3	57
	4.4 Kazuistika č. 4	59
	4.5 Kazuistika č. 5	63
5	Náměty pro práci s nadanými a talentovanými	63
6	Literatura, která nadané a talentované zajímá	68
	Závěr	70
	Seznam použité literatury	73
	Seznam použitých příloh	74
	Přílohy	

ÚVOD

Ve své praxi jsem se setkala s dítětem, které v dnešní době navštěvuje základní školu pro nadané v Českých Budějovicích. Že je nadané či talentované jsem vůbec netušila. Jevil se jako nepřizpůsobivý, zlobivý, vzdorovitý až drzý. Od svého příchodu do mateřské školy velmi intenzivně narušoval do té doby poklidný chod třídy. V té době jsem nebyla informována o zvláštnostech nadaných. Myslela jsem si, že je na nich nadání vidět na první pohled. Že jsou inteligentní, schopní, komunikativní, přizpůsobivý, zkrátka se všemi „nej“. Toto dítě jsem do této kategorie rozhodně nezařadila. Do doby, než jsem se zúčastnila odborného semináře na téma nadaných dětí. Naštěstí. Bylo mi velmi úzko, když jsem si uvědomila, co může neinformovanost způsobit za nenávratné škody na dětské duši.

Přitom stačí jen naslouchat....

Chlapec 2,8

„To mě fascinuje!“ – prohlížel si parohy

Chlapec 3,5

Matka ho tahá za nohu: „Necháš mě! Byla bys tak laskava!“

Matka ho lechtá: „Už mě nech, budu dělat jinou činnost!“

Matka honí dítě s vařečkou, aby jej za cosi potrestala: „Počkej! Domluvíme se! Budeme diskutovat!“

Chlapec 5,0

„Co je to vzduch? Kam až sahá? Proč neodletí? Budu to pořád já, až vyrostu?“

Postarejme se o to, aby to byli pořád oni, až vyrostou...

TEORETICKÁ ČÁST

1. HISTORICKÉ POJETÍ

V úvodu si položíme otázku: „Je nadání dědičné?“

Genetické dispozice určitě existují. O nadání se však hovořilo dávno předtím, než se vědělo o genetice. Přesvědčení o dědičnosti talentu se objevilo až s pokrokem biologie v devatenáctém století. Někteří vědci dvacátého století se s touto problematikou nevyrovnali dodnes.

Pozorované rozdíly ve výkonech byly původně připisovány nadpřirozeným silám. V legendách primitivních národů vykonávali neobyčejné činy bohové – mohli na sebe vzít lidskou podobu. Výjimečný člověk byl však nejčastěji vnímán jako převtělení nějakého boha. V řeckých bájích jsou nositeli výjimečných skutků bohové, polobohové, nebo lidé, kterým bůh k těmto výkonům pomohl. V římských dobách se věřilo, že má každý člověk svého osobního bůžka nebo ochranného ducha (víra v anděly strážné pochází z antiky, ne z křesťanství). V latinském slovníku lze zjistit, že takovýto duch se jmenoval **genius**. V devatenáctém století se tento pojem velmi hojně užíval. Z moderního slovníku vymizel. Používá se výjimečně a spíše obrazně (např. Beethovenův hudební genius). Jako odborný termín se nepoužívá. V hovorové řeči se genialita připisuje extrémně nadaným jedincům.

Stejný slovní základ má i latinské slovo **ingenium**. Každý římský občan měl v nadpřirozeném světě svého genia, který jej ovlivňoval zvenčí. Měl však také své ingenium (jeden z významů tohoto slova je nadání), což byla jeho vnitřní, přirozená osobní vlastnost. V tomto smyslu se tento pojem používal i mezi učiteli středověku, renesance i novověku.

Na nadání reagoval i Jan Amos Komenský v díle „Obecná porada o nápravě věcí lidských“. V jeho době nebylo nadání (ingenium) chápáno jako dědičné, ale jako „dar Boží“.

V 19. století však toto vysvětlení nestačilo. Při řešení tohoto problému se jako nejvhodnější nabízely zákony dědičnosti (děti se podobají svým rodičům, děti učitelů se stávají učiteli...). Slavný britský lékař a přírodovědec Francis Galton (1822-1911) usoudil, že genialita musí být dědičná na základě shromáždění

údajů o téměř tisícovce významných lidí. Výsledky zkoumání publikoval roku 1869 v díle „Hereditary genius“ a tím na dlouho ovlivnil pohled vědy na postatu talentu. Stal se zakladatelem a propagátorem tzv. **eugeniky**, dle které se mělo zajistit uvědomělé rozmnožování pouze schopných jedinců.

Neznal však výsledky šlechtitelských experimentů opata brněnských augustiniánů Johana Gregora Mendla (1822-1884). Ty byly publikovány již v roce 1865, ale ve známost vešly až počátkem 20. století. Souhlasil s ním americký psycholog H. H. Goddard, který vedl výzkum ve Vinelandské škole pro slabomyslné žáky a zasloužil se o přenesení **prvního inteligenčního testu** z Evropy do Ameriky.

V průběhu 20. století spolu soupeřily dva názory o podmíněnosti nadání:

- konzervativně myslící příslušníci privilegovaných vrstev věřili na všemocnost dědičnosti, čímž si potvrzovaly právo na své výsadní postavení ve společnosti
- liberálně a levicově smýšlející vědci propagovali empirismus filozofa Johna Locka a jeho představu dětské duše jako čisté desky (tabula rasa), kterou v průběhu života teprve „popíší“ zkušenosti.

Při hlubším studiu historie zjistíme, že výše zmíněná zkoumání nebyla úplně objektivní. Každý z vědců byl zaměřen pouze na určitou specifickou skupinu lidí – výše postavení s kvalitním prostředím x primitivním podmínkám duševně zaostalých (?). A nebyli duševně zaostalí právě proto, že vyrůstali v takových podmínkách, v jakých vyrůstali? Nebo byli nadaní pouze bystří, vyrůstající v kvalitních podmínkách?

Máme tedy dva důležité faktory **dědičnost** (heredita) a **prostředí** (podmínky). Podíl obou faktorů se snaží vyhodnotit výzkum *jednovaječných dvojčat*.

Abych neodbíhala od tématu nebudu problematiku jednovaječných dvojčat dále rozvíjet. Uvedu však prameny, kde lze zjistit více – J.Šmarda, 1999 a Ruisel, 2000.

Na závěr tohoto oddílu lze konstatovat, že nadání není přímo dědičné, rozvíjí se však díky vrozeným a zděděným dispozicím v průběhu života. Hlavní úlohu zdě hrají i vlivy prostředí – výchova a vzdělávání. Neméně důležitá je i osobnost

daného jedince a jeho aktivita, např. Wolfgang Amadeus Mozart. Měl vhodnou **genovou výbavu**, žil v **prostředí** plném hudby a od dětství sám **aktivně** hrál.

2. ODBORNÉ VÝKLADY POJMŮ: **VLOHA, SCHOPNOST, NADÁNÍ**

S pojmem nadání velmi úzce souvisí další pojmy. Některá jsou dokonce považována za synonyma. Bude dobré porovnat různé výklady, zorientovat se a objasnit si je.

VLOHA - „vrozené fyziologicko-anatomické zvláštnosti především nervové soustavy; častěji však vrozené skupiny dispozic či schopností umožňující dosáhnout mimořádných a spec. znalostí či dovedností; vlohy se nejčastěji dělí na:

- oblasti rozumových schopností
- na oblast, ve kt. se projevují vlastnosti nervové soustavy
- oblast citového života“ (Hartl, Hartlová, 2004, str. 673)

Vloha je předpoklad pro utváření schopnosti.

„**G. W. Allport** dělí vlohy také do tří skupin, na:

- a) spouštěcí mechanismy, reflexy, instinkty
- b) rychlost, síla reakcí, vlastnosti nervové soustavy
- c) učení učit se, vytvářet soustavy poznatků, inteligence“ (Hartl, Hartlová, 2004, str. 673)

SCHOPNOST - „soubor předpokladů nutných k úspěšnému vykonávání určité činnosti, dovednosti, vyvíjejí se na základě vloh, a to učením; **J. P. Guilford** schopnosti dělí na:

- a) vjemové – zrak, sluch aj.
- b) psychomotorické
- c) intelektové – poznávací“ (Hartl, Hartlová, 2004, str. 536)

- např.: schopnost rozlišovat barvy, hudební sluch, prostorová představivost, sch. početní – numerické, sch. slovního myšlení - verbální
- není vrozená
- formuje a rozvíjí se na základě vlohy učení, činností a životem ve společnosti
- souvisí s psychologickými pojmy jako je: vloha, nadání, talent, dovednost, tvořivost
- obecnější předpoklad k činnostem
- těsně spjata s dovednostmi

„Individuální potenciál člověka pro provádění určité činnosti v budoucnu. Je to možnost, podmíněná do jisté míry vrozenými předpoklady, která se může (ale nemusí) rozvinout v závislosti na tom, do jakého sociálního prostředí je člověk začleněn, jak kvalitní výchovy a vzdělání se mu dostane, co on sám pro rozvoj svých schopností udělá. Příklady schopností: zrakové, sluchové, pohybové, intelektové. Schopnost se liší od dovednosti, která značí způsobilost člověka k provádění určité činnosti – psychické vlastnosti, osobnost.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str. 212)

Schopnosti jsou závislé na:

- ▶ biologických podmínkách
- ▶ působení společnosti
- ▶ výchově
- ▶ činnosti
- ▶ učení v průběhu vývoje

Úroveň schopností nemusí zůstat po celý život neměnná.

NADÁNÍ - „soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné či duševní“ (Hartl, Hartlová, 2004, str. 338).

Pro srovnání cituji výklad nadání dle Prof. PhDr. Jana Čápa:

„Nadání je soubor dobře rozvinutých schopností pro určitou oblast činnosti (nadání pro určitý druh umění, pro matematiku aj.“ (Čáp, 1993, str. 87).

„Nadání, synonym. talent, je dosud málo prozkoumaný, a proto obtížně definovatelný jev. Znamená schopnost člověka pro takové výkony určitých činností intelektuálního nebo fyzického charakteru, které se mohou jevit jako výjimečné ve srovnání s běžnou populací. Podle některých teorií je nadání přirozenou vlastností každého normálního jedince (každý má dispozice k něčemu). V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejm. nadání intelektuálního typu (např. pro osvojování cizích jazyků, umělecký talent aj.).“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str.131).

Definice nadání dle Prof. Joan Freemanové, kterou uvádí v jedné ze svých nejvýznamnějších publikací, nazvané *Vzdělávání vysoce nadaných*, současně mezinárodní výzkumy (Joan Freeman: *Educating the Very Able*, Ofsted 1998, Londýn):

„Vysoce nadaní jsou zde definováni jako ti, kteří buď vykazují mimořádně vysokou úroveň své činnosti, ať už v celém spektru nebo v omezené oblasti, nebo ti, jejichž potenciál ještě nebyl pomocí testů ani experty rozpoznán. Je rozdíl mezi zjevným nadáním dětí, nebo adolescentů a dospělých. Nadání dětí je obvykle vnímáno jako rychlejší vývoj v porovnání s jejich vrstevníky, nadání dospělých je spatřováno ve vysoké úrovni činnosti, založené na mnohaleté usilovné práci ve zvolené oblasti.

Nadání se může týkat současně více oblastí, např. intelektu, umění, tvořivosti, pohybových a sociálních dovedností, nebo může být omezeno na jednu či dvě z nich. Ale potenciál, ať už je jakýkoliv, se může rozvinout do mimořádně vysoké úrovně činnosti pouze v podmínkách poskytujících přiměřené vybavení a psychologické příležitosti k učení.

Diskuze o přesných definicích a identifikaci takových **dětí probíhají už téměř celé století** a budou bezpochyby pokračovat. Pro vzdělání je však produktivnější (a vědecktější) posuzovat úspěšnost z hlediska dynamických interakcí mezi jedincem a vzdělávacími příležitostmi, kterých se mu v životě dostalo. Děti, které mají potenciál pro mimořádně vysokou úroveň činnosti, mohou potřebovat takové vzdělávací podmínky, jaké nespecializované školy nabídnout nemohou.“

Zvýrazněná předešlá část textu není chybou tisku. Chtěla jsem tím pouze upozornit na skutečnost, že zatímco u nás se v této oblasti teprve začíná a jakákoliv zmínka o nadaných či talentovaných dětech je vzácná, ve světě se tato problematika řeší „už téměř celé století“.

Podle psychologky PhDr. Evy Vondrákové může být nadání u každého dítěte velice individuální. Některé děti mohou být nadané všestranně a jejich nadání se může týkat několika oblastí lidské činnosti zároveň, u některých se může rozvinout pouze v některé oblasti.

„Dítě může mít například mimořádné intelektuální, umělecké, tvůrčí, pohybové nebo sociální dovednosti. Jeho nadání se ale může týkat také pouze jedné nebo dvou oblastí a v ostatních může být průměrné až podprůměrné.“

Díky tomu se takové dítě může při vzdělávání jevit jako neklidné, zlobivé, nesoustředěné a dle mého názoru právě v tomto případě může nastat nebezpečí nevhodného „zaškatulkování“. Není považováno za nadané, ale naopak za „narušitele“ v kolektivu, kterého je třeba usměrňovat, v horším případě dokonce trestat.

Mezi lidmi dokonce existuje názor, že by se takové děti měly naučit žít mezi ostatními. Jejich problémy jsou bagatelizovány a nejsou považovány za tak závažné jako např. u postižených dětí.

Mnoho lidí si neuvědomuje, že právě tento přístup může život dítěte až nebezpečně ovlivnit. Základem mého rozhodnutí věnovat se této problematice je alarmující fakt, který, dle mého názoru, výstižně vystihuje následující citace:

„....jsou méně poslušní a poddajní, mají neobvyklé nápady, chybí jim strážlivé myšlení a mají nepříjemné dotazy. Tím uvádějí učitele - zejména nejistého a ješitného - do nepříjemných situací před třídou. Někteří učitelé v nich vidí ohrožení vlastní autority.“ (Čáp, 1993, str. 239).

3. PROČ SE MÁ UČITEL VĚNOVAT NADANÝM DĚTEM?

Nadané dítě nemusí být úspěšné ve všech oblastech. Jeho schopnosti mohou být nerovnoměrně rozloženy i rozvinuty, a to až tak, že může v jistých oblastech podávat i průměrné, či podprůměrné výkony. Nadané děti nejsou vždy bezproblémové. Mohou být i sociálně nekonformní (nepřizpůsobivý), tj. nejen vyrušují, ale vstupují do konfliktů s vrstevníky i autoritami a stávají se tak problémovými osobnostmi.

Plánování a vytváření speciálních individuálních postupů a programů pro jedno či dvě děti ve třídě je velice časově náročné. Často stojí nad rámcem běžných povinností a problémů, se kterými se každý učitel denně potýká.

Rozvíjet nadané dítě však **není zbytečné**, nadstandardní ani elitářské. Je to nutnost. Učitel tak má **jedinečnou příležitost** pozorovat a podněcovat neobvyklý vývoj takového žáka. Individuálním rozvojem takto naděného dítěte současně **předchází** i mnohým komplikacím a problémům, které by se mohly vrátit v podobě závažných poruch chování.

Zlomové okamžiky, které řada výjimečně nadaných dětí neumí, na rozdíl od svých vrstevníků, řešit.

Způsoby řešení situace, kdy toto dítě narazí na překážku, bývají různé. Záleží na osobnosti dítěte, jeho rodinných podmínkách a dalších okolnostech. V tomto okamžiku se mohou stát celoživotními perfekcionisty a nepřijmou jiný výsledek než výborný. Z neúspěchu se budou hroutit a budou se ho děsit. U školáků se může stát, že pokud se jim nepodaří být stále výbornými, začnou se vyhybat sebemenšímu selhání a škole vůbec. Dítě se může stát stále více pasivním, bez motivace, znuděným, někdy agresivním až útočným. Obviňuje celé okolí z toho, že mu nerozumí.

Řešení tohoto bludného kruhu je vždy dlouhodobé, vyžaduje intenzivní spolupráci rodičů, dítěte a učitelů. Přitom výsledek není nikdy zaručen.

Kdyby nic jiného tato práce nepřinesla, než to, že si tuto situaci učitel uvědomí a alespoň sobě přizná, že problém není v dítěti, ale v něm samém, pak to budu považovat za krok vpřed a má snaha nebyla zbytečná.

Možné problémy asociované s charakteristickými pozitivními vlastnostmi nadaných	
POZITIVNÍ CHARAKTERISTIKY	MOŽNÉ PROBLÉMY
Rychle získávají a uchovávají si nabyté informace.	Netrpělivý, když jsou ostatní pomalí. Nemají rádi rutinu a dril. Odmítají neustále opakovat základní dovednosti.
Intelektová zvědavost, vnitřní motivace a hledání významu.	Pokládají nekonečné otázky, silná vůle, odmítají direktivnost, stejné očekávají od ostatních.
Schopnost zobecňování, abstrakce, syntézy, rádi řeší problémy a mají v oblibě další intelektové aktivity.	Odmítají detaily, dril, vystupují proti vyučovacím procedurám.
Dovedou vidět vztah příčina – důsledek.	Mají problémy smířit se se vším nelogickým, jako jsou pocity, tradice či důvody, které se mají brát jako osudové.
Mají rádi pravdu, spravedlnost, „fair play.“	Mají problémy být praktičtí, zabývají se humanitárními otázkami.
Rádi organizují lidi a věci do struktury a řádu, systematizují.	Konstruuují komplikovaná pravidla, systémy a tím se mohou jevit jako příliš dominující a ovlivňující.
Široký slovník, rozsáhlé informace v různých oblastech.	Mohou používat slova k tomu, aby se vyhnuli určitým situacím, často se nudí ve škole a s vrstevníky, ostatní je vidí jako „všeznalce“.

Myslí kriticky, mají vysoké cíle, jsou sebekritičtí a hodnotí ostatní.	Kritičtí a netolerantní k ostatním, mohou být depresivní, perfekcionisté.
Vynikající pozorovatelé, chtějí poznat vše neobvyklé, jsou otevřeni novým zkušenostem.	Příliš intenzivní zaměření, občasná lehkověrnost.
Kreativní, tvořiví, mají rádi nové způsoby, jak je možné věci dělat.	Mohou narušovat plány a odmítají to, co je už známé, ostatní je vidí jako odlišné.
Intenzivní koncentrace, schopnost dlouho se koncentrovat v oblastech svého zájmu, chování orientované na cíl, vytrvalost.	Nesnáší vyrušování, odmítají vykonávat všechny povinnosti a kontakt s lidmi v době, kdy jsou ponořeni do svých zájmů.
Senzitivita, empatie, touha být druhými akceptováni.	Citlivost ke kritice ostatních nebo k odmítání kamarády, očekává, že ostatní uznávají podobné hodnoty, potřeba úspěchu, uznání, mohou se cítit být odcizení a „jiní“.
Velká energie, dychtivost, období intenzivního úsilí.	Frustrace z nečinnosti, dychtivost může ostatní rušit, potřeba neustálé stimulace, mohou se jevit jako hyperaktivní.
Nezávislost, preferují samostatnou práci, důvěřují sami sobě.	Mohou odmítat podněty rodičů, kamarádů; nekonformní, nekonvenční.
Různé zájmy a schopnosti, těkavost.	Mohou se jevit jako neorganizovaní, frustrovaní nedostatkem času.
Silný smysl pro humor.	Vidí absurdity některých situací, jejich humoru nemusí vrstevníci porozumět, mohou se stát „třídním klaunem“, aby tak získali pozornost ostatních.

3.1 Mýty o nadaných dětech

- Nadaným není třeba pomáhat, pomůžou si sami.
- Nadaní nemají žádné problémy.
- Jsou úspěšní ve studiu i v praktickém životě, mají výborný prospěch nebo dosahují výborných výsledků v soutěžích.
- Jsou u učitelů a vrstevníků oblíbení.
- Jsou sociálně nepřizpůsobiví.
- Potřebují dávat najevo, že jsou lepší, jejich podporou se jejich pocit elitářství ještě prohloubí.
- Nadaní pocházejí pouze ze střední a vyšší vrstvy, z lepších rodin, jsou to běloši.
- Nadané děti jsou výtvozem ambiciózních rodičů.
- Neměly by se jim udělovat žádné výjimky, měly by se učit totéž, týmž způsobem a ve stejném tempu jako ostatní děti.
- Potřebují se nejdříve naučit poslouchat.
- V běžné třídě mají nejlepší možnost socializace, což nejvíce potřebují.

Ellen Winter (manželka u nás populárního a často citovaného Howarda Gardnera, autora knihy *Dimenze myšlení*) uvádí tři atypické charakteristiky (mimořádně) nadaných dětí (E. Winter: *Gifted Children – Myths and reality*).

- 1. Předčasnost** – první kroky ve zvládnání určité oblasti činí dříve než je běžné.
- 2. Trvání na vlastním tempu a postupu** – učí se rychleji (a také jiným způsobem) než průměrné nebo i chytré děti. Potřebují minimální pomoc dospělých, většinou se učí samy. Objevy, ke kterým docházejí ve svých oblastech zájmů, je uvádějí v nadšení a motivují k dalším krokům. Nezávisle objevují pravidla a zákonitosti dané oblasti a tvoří nové, svérázné způsoby řešení problémů. Znamená to, že jsou tvořivé.
- 3. Mimořádná vnitřní motivace** – zarputile usilují o zvládnutí dané oblasti („zakousnou“ se do problému). Projevují intenzivní a neutuchající zájem a maximální schopnost soustředění, jsou „posedlé“ svým úsilím zvládnout problém.

3.2 Čtyři různé modely vysvětlující nadání

a) Modely založené na schopnostech

Vycházejí z domněnky, že duševní (intelektuální) schopnosti lze zjistit už v časném věku a že se v průběhu života podstatně nemění; tj. že schopnosti jsou stabilní.

b) Modely kognitivních složek

Zaměřují se především na procesy zpracování informací. Badatelé v tomto směru chtějí vědět, čím se liší např. vysoce nadané děti ve svém způsobu přijímání a zpracování informací od dětí průměrně nadaných.

c) Modely orientované na výkon

Činí rozdíl mezi vlohami a realizací vloh. Ne všechno, co v lidech vězí jako vloha nebo možnost, je převedeno do výkonů. Vloha je však předpokladem pro to, aby někdo podal vynikající výkon. Ne u všech lidí se přítomné vlohy rozvinou. Často bezprostřední okolí dítěte zapříčiní, že se jeho vlohy správně nerozvinou, protože **okolí je nerozená** a úměrně tomu nepodněcuje.

d) Sociokulturně orientované modely

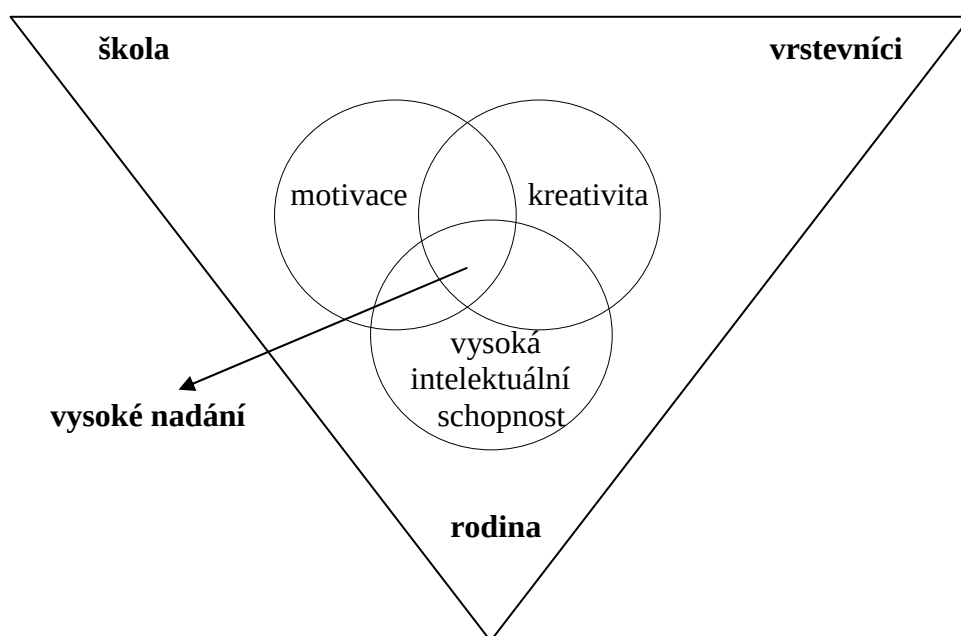
Vycházejí z toho, že vysoké nadání se může realizovat jen za vhodného spolupůsobení faktorů individuálních a sociálních. Zhodnocení zvláštních nebo mimořádných výkonů a vytváření podmínek pro navození zvláštních výkonů je vysokou měrou závislé na politickém pojetí a hospodářských předpokladech.“ (Mönks, Ypenburg, 2002, str.15-18).

4. TALENT

Talent je soubor schopností, zpravidla pokládáný za vrozený, umožňující dosáhnout v určité oblasti nadprůměrných výkonů; talent je též označován za projevené nadání, tj. odhalený úspěšnými výkony; někdy nazýván tvořivé nadání.

V pedagogickém slovníku je talent odkázán na pojem nadání.

„Často se výrazy „vysoké nadání“ a „talent“ užívají jako synonyma. Mnozí také termínu „vysoké nadání“ užívají výlučně pro označení mimořádné schopnosti v intelektuální oblasti, zatímco o „talentu“ hovoří tehdy, jde-li o schopnosti vysloveně v oblastech slovesného umění, sportu, hudby nebo ve výtvarném umění.“ (Mönks, Ypenburg, 2002, str.29).

Obr. č. 1 Vícefaktorový model vysokého nadání se třemi osobnostními znaky

Tento model publikovaný v již zmiňované knize *Nadané dítě* uvádí ve výše zobrazeném modelu pojem „přátelé“. Podle odborníků není tento překlad přesný. Přesnější je termín *vrstevníci*. Je to dle mého názoru logické, jelikož přítelem či kamarádem může být i jedinec nestejného věku, tudíž široké rozmezí osob, zatímco *vrstevník* je již blíže specifikovaná skupina.

► **Nadprůměrné obecné nebo specifické intelektové schopnosti = vysoká intelektuální schopnost**

Jde hlavně o nadprůměrnou schopnost logického, slovního i neslovního uvažování, abstraktního myšlení, zobecňování, o slovní zásobu, vyjadřování, vědomosti, paměť (prostorovou, zrakovou, slovní) a psychomotoriku.

5. TVOŘIVOST

► **kreativita (creativity)**

Jedná se o schopnost vytvářet nové originální nápady, nová řešení problémů a nové alternativy. Avšak nadané dítě nemusí být tvořivé ve všech oblastech. Některé jsou tvořivé v kresebném nebo výtvarném projevu, jiné konstruují velmi zajímavé konstrukce, např. z Lega či jiných stavebnic. Další děti si pohrávají se slovy a vymýšlejí zajímavá větná spojení. Jiné tvořivě organizují hru ostatních. V jedné oblasti může být dítě tvořivé, v jiné netvořivé a to je hlavní problém.

„...znamená soubor vlastností osobnosti, které jsou předpokladem pro tvůrčí činnost, popřípadě pro tvůrčí řešení problémů. Tvořivost se často označuje také výrazem kreativita (z latinského *creo* = tvořím).“

„Tvořivost v sobě zahrnuje schopnosti, včetně intelektových, ale nevyčerpává se jimi. U tvořivých jedinců jsou důležité jejich vnitřní motivy a rysy osobnosti..“

„...schopnost, pro niž jsou typické takové duš. Procesy, kt. vedou k nápadům, řešením, koncepcím, uměleckým formám, teoriím či výrobkům, jež jsou jedinečné a neotřelé.“

(Hartl, Hartlová, 2004, str. 631).

„...duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v níž ovšem hrají důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, která jsou nejen správná, ale současně nová, nezvyklá, nečekaná.

Proces tvořivosti mívá několik etap, mj. přípravu, dozrávání nápadu, „osvícení“, kontrolu, opracování.

Tvořivost podporuje: vysoká inteligence, otevřenost novým zkušenostem, iniciativa ve vytváření řádu, pružnost v usuzování, potřeba seberealizace.

Tvořivost tlumí: direktivní řízení, stereotypy, tendence ke konformitě.
(Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str. 253-254).

Tvořivost není totéž co inteligence. (viz. obr. č. 2)

► **Angažovanost v úkolu = motivace**

Jde o hluboký zájem a schopnost dokončit započatý úkol, vložit se do problému, plánovat a překonávat překážky.

6. INTELIGENCE

Inteligence je obtížně definovatelný psychologický pojem, který se stále vyvíjí a existují různá pojetí viz. Psychologický slovník (Hartl, Hartlová, 2004, str. 233-234).

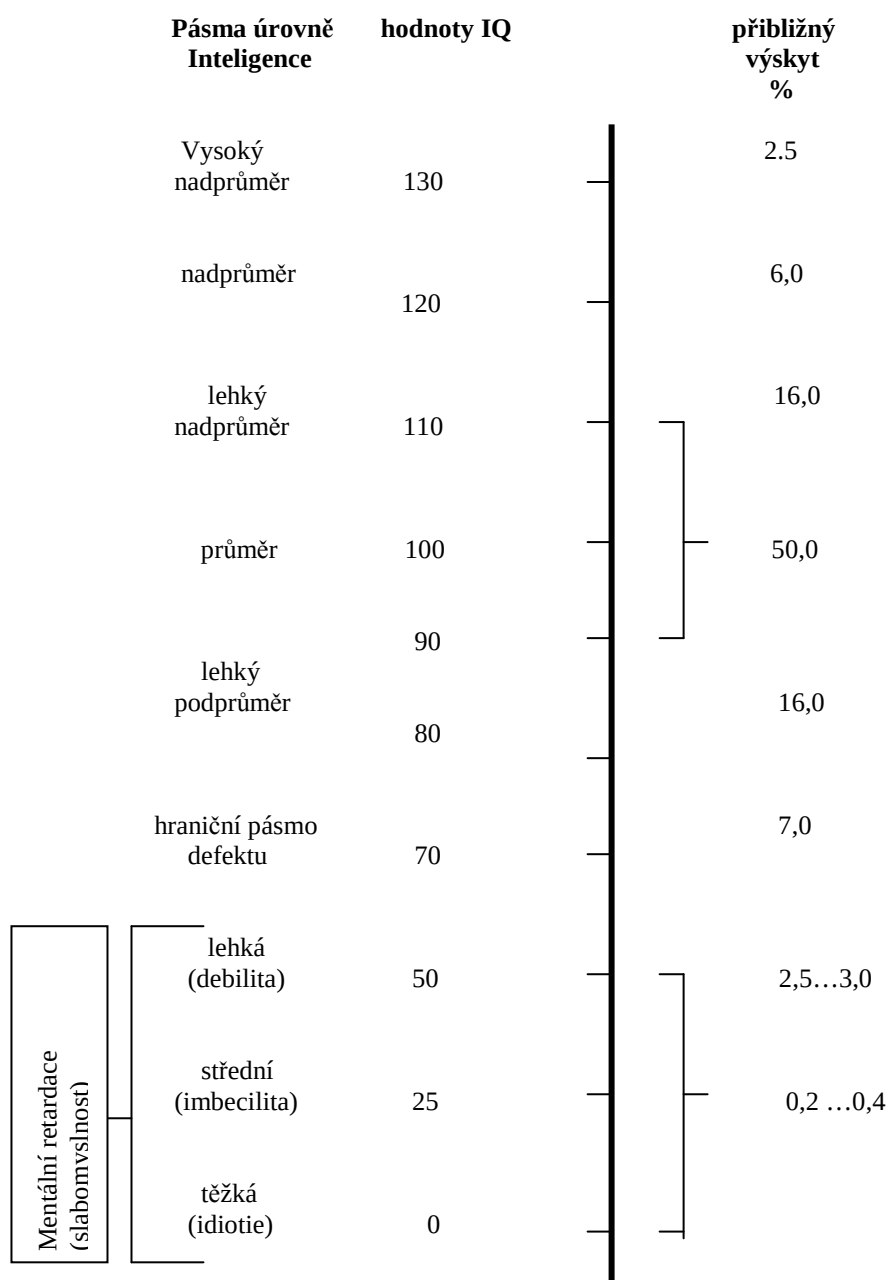
Intelekt = souhrn duševních schopností člověka, jehož základem jsou vrozené vlohy, vyvíjí se však učením v konkrétních životních podmínkách a zráním.

- schopnost chápat informace , užívat je v souvislostech
- někdy synonymem pro inteligenci

Obecnou inteligenci je možné zjišťovat pomocí inteligenčních testů. Umožňují srovnávat výkon jednotlivce s výkonem jedinců stejného věku. Podle toho lze vyjádřit, zda je výkon jednotlivce nadprůměrný, průměrný (norma) či podprůměrný. Úroveň schopností lze vyjádřit kvantitativně, číslem, hodnotou inteligenčního kvocientu.

IQ – inteligenční kvocient = poměr mezi mentálním věkem jedince (**MV**) a mezi jeho věkem fyzickým (**FV**). Využívá se zde vzorce:

$$\text{IQ} = \frac{\text{MV}}{\text{FV}} \cdot 100$$

Obr. č. 2 Pásma úrovně inteligence

Existuje řada teorií nadání podle toho, která složka je preferována (orientace na zpracování informací, jiná na výkon apod.).

7. CHARAKTERISTIKA NADÁNÍ

Nadání je výsledkem vzájemného působení vnitřních dispozic, celkového osobnostního potenciálu jako i komplexu sociálních a kulturních podmínek pro učení a podávání nadprůměrných výkonů.

V populaci se vyskytuje v rozmezí IQ 130 – 145 asi 2-3%, nad 145 asi 0,13%.

Vysoké nadání zahrnuje nejméně tři znaky osobnosti :

- vysoké intelektuální schopnosti
- tvořivost
- motivaci

Nadané děti jsou definovány jako jedinci, kteří jsou nositeli následujících charakteristik :

- předčasný vývoj
- vlastní způsob učení
- nadšení pro výkon související s vnitř. motivací
- všeobecná intelektová způsobilost

V nejširším pojetí jsou za nadané považovány děti, které jsou identifikovány profesionálně kvalifikovanými osobami jako děti s přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem. Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které představují prospěch nebo určitý potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:

- duševní schopnosti, intelektuální výkon
- tvořivost a produktivnost

- umění (výtvarné, muzické)
- sociální – vůdcovské schopnosti

Měla by se sledovat vzájemná interakce mezi jmenovanými oblastmi a každé nadané dítě by se mělo vnímat jako jedinečný celek tvořený osobností, nadprůměrnými schopnostmi, jedinečným prožíváním i usilováním, ovlivňovaný sociálními vztahy.

Termín „nadané dítě“ je vhodnější vyměnit za termín dítě s „talentovaným chováním“. Nedáváme tím „nálepku“.

Jelikož se v následující části budu zabývat identifikací nadání a projevy nadání od nejútlejšího věku, ujasněme si charakteristiky jednotlivých období lidského života od novorozeneckého po předškolní období, které by měly být „normální“ čili normou pro posuzování.

8. DVĚ POJETÍ VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

- 1) Vývojová psychologie, Marie Vágnerová, 2000
- 2) Vývojová psychologie, J. Langmeier, D. Krejčířová

Ad 1)

Novorozenecké období je dobou **adaptace**. Dítě se zde přizpůsobuje novým podmínkám. Novorozenec je vybaven vrozenými způsoby chování, schopností učení a základními reflexy. Jeho rozvoj je závislý na přiměřeném přísunu podnětů. Jeho učení je aktivizováno především v rámci sociální interakce.

Kojenecký věk je fází **receptivity** = otevřenosti k okolnímu světu. Poznávací proces a jeho rozvoj závisí na **zrakovém** vnímání i na **motorických** dovednostech:

1. ovládnutí hlavičky (zhruba 2. měsíc)

2. úchop a manipulace s předměty (4. měsíc) – objevuje se koordinace aktivity ruky a úst
 3. sezení (7. měsíc)
 4. počátky samostatné lokomoce: - 10 -12 měsíc lezení
- posléze první kroky
- senzomotorická inteligence

Batolecí věk – od 1 do 3 let života dítěte. Zde dochází k výraznému **rozvoji dětské osobnosti**. Dítě se začíná osamostatňovat a **expanduje** do širšího světa (mimo rámec nejbližší rodiny). Je schopné ovládat vyměšování, rozvíjí se samostatná lokomoce.

Je to období symbolického či **předpojmového myšlení**.

Rozvoj řeči v této době závisí nejen na vrozených dispozicích, ale i na zkušenosti = učení. Velmi výrazně se zde projeví kvalita výchovného působení. Slovník (pasivní – dítě chápe význam slov, ale zatím je nepoužívá a aktivní – aktivně používaná slova) dítěte se velmi rychle rozvíjí.

Rozvíjí se též **vědomí sebe sama**. Charakteristickým znakem jsou též projevy **negativismu**. Věty „Já sám“, „Já chci“ zapadají do potřeby sebeprosazení.

Orientace v prostoru se zdokonaluje v pojmech nahoře a dole. Dítě odhaduje vztahy mezi velikostmi. Odhad vzdálenosti je ještě nepřesný.

Orientace v čase je omezena zatím na přítomnost. Budoucnost či minulost nemá pro batole význam.

Orientace v množství je zatím v rovině více či méně.

Učení probíhá formou nápodoby a identifikace.

Předškolní věk je charakterizován několika základními znaky:

- **egocentrismus** – ulpívání na subjektivním pohledu
- **fenomenismus** – důraz na určitou podobu světa
- **magičnost** – dítě si v reálném světě pomáhá fantazií, čímž dochází ke zkreslování skutečnosti
- **absolutismus** – pro dítě je vše definitivní a jednoznačné

Poznávání se v předškolním věku vyvíjí a postupně opouští subjektivní pohled. Svůj názor dítě vyjadřuje kresbou, vyprávěním či ve hře.

Kresba – má symbolickou funkci a projevuje se v ní realita tak, jak ji dítě chápe. Jedním z diagnostických prostředků.

Hra a vyprávění – další pojetí postoje ke světu a realitě. Hra je kooperativní, dítě se při ní učí spolupracovat, ale i soupeřit.

Orientace v prostoru je ještě charakterizována egocentrizmem. Dítě přeceňuje velikost nejbližších objektů, které se mu zdají velké a podceňuje vzdálené, protože je vidí malé.

Pojem o čase se vyvíjí pomalu. Dítě čas měří prostřednictvím určitých opakujících se událostí a jevů.

Počet se dítě naučí chápat jako jedno z možných klasifikačních hledisek. Dítě se stále setkává s tím, že někdo něco počítá a dělá to také. Pochopení významu čísel nějakou dobu trvá.

Důležitý je rozvoj sebepojetí. Dítě si již uvědomuje svou jedinečnost a odlišnost od ostatních, vzniká zde vědomí vlastní identity.

Dalším mezníkem je **přejímání rolí**. Klíčová je tzv. **gender role**. „Předškolák“ si již uvědomuje rozdíl mužského a ženského pohlaví.

Socializace dítěte probíhá aktivně a iniciativně. Důležité jsou pro něj **vrstevnické vztahy**.

Rodina však stále zůstává nejvýznamnější hodnotou, jistotou a bezpečím pro dítě.

Ad 2)

Novorozenec období je zde podrobně a velmi poutavě popsáno. Myslím, že není nutné opisovat všechna fakta. Dle mého názoru nejvýstižněji toto období charakterizuje následující obrázek.

*Obraz obličeje
matky se zrcadlí
na rohovce
novorozeného
dítěte, když se spojí
linie pohledů obou
účastníků této **časné
interakce.**
(dle M. Papouškové)*

Kojenecké období přináší prudký psychický vývoj dítěte, který je určován hlavně zráním centrální nervové soustavy tělesným růstem.

Vývoj kojenecké motoriky dle Gesella:

- 1) Princip vývojového směru ukazuje postupné ovládání jednotlivých částí těla podle tělesného růstu
 - a) kefalokaudální postup – ovládání těla postupuje stejným směrem jako somatický růst (od hlavy k patě)
 - b) proximodistální postup – posun od centra těla k periferii (pohyb horních a dolních končetin)
 - c) ulnoradiální postup – posun od malíčkové strany dlaně k palcové (aktivní úchop tj. klešťový úchop, špetka)
- 2) Princip střídavého „proplétání“ antagonistických neuromotorických funkcí – týká se **flexe** = ohnutí a **extenze** = natažení
- 3) Princip funkční asymetrie – specializovanost **pravé a levé poloviny těla**
- 4) Princip individualizace – individuálně řízená maturace = zrání
- 5) Princip autoregulace – režim dítěte, který se mění během vývoje dítěte

Stimulace či podpora jsou motorem vývoje, kdy se vytváří základ pro dobrý intelektuální, sociální a osobnostní vývoj.

Batolecí období – dítě získává specifické charakteristiky, chodí vzpřímeně a začíná mluvit. Na první pohled je patrný vývoj hrubé motoriky a jemná motorika se rychle zdokonaluje (uchopování, pouštění předmětů, stavění dvou kostek na sebe, stavění mostu ze tří kostek, čmárání).

Velký pokrok zaznamenává i řeč.

Myšlení je symbolické a předpojmové.

Dítě je stále závislé na matce nebo na některých jiných členech rodiny. Odloučení vyvolává tzv. **separační úzkost**.

Kolem dvou let děti začínají navazovat vztahy k druhým dětem stejného věku, objevuje se **paralelní hra** = hra vedle sebe. Až ve třetím roce se objevuje při hře spolupráce či soupeřivost.

Předškolní období – je „věkem mateřské školy“, i když základem stále zůstává rodinná výchova.

Dítě **vyrůstá z rodinného rámce a potřebuje „pracovat“**.

9. VÝVOJ NADANÝCH DĚTÍ

Vývoj nadaných dětí bývá často nerovnoměrný.

9.1 Fyzický vývoj nadaných dětí

Rozdíly mezi nadanými a ostatními dětmi nejsou tak výrazné.

Výzkum provedený na Slovensku ukázal, že celkové hodnoty nadaných dívek a chlapců byly poporodní hmotnost 3535 g a délka 51,2 cm. Dalším zkoumaným faktorem byla délka kojení – v průměru 13,7 měsíce. V antropometrických ukazatelích byly rozdíly mezi nadanými a ostatními dětmi minimální.

Z tělesného hlediska byli nadaní chlapci subtilnější (užší kosti a menší procento podkožního tuku a menší hmotnost), nadané dívky byly naopak více tělesně vyvinuté.

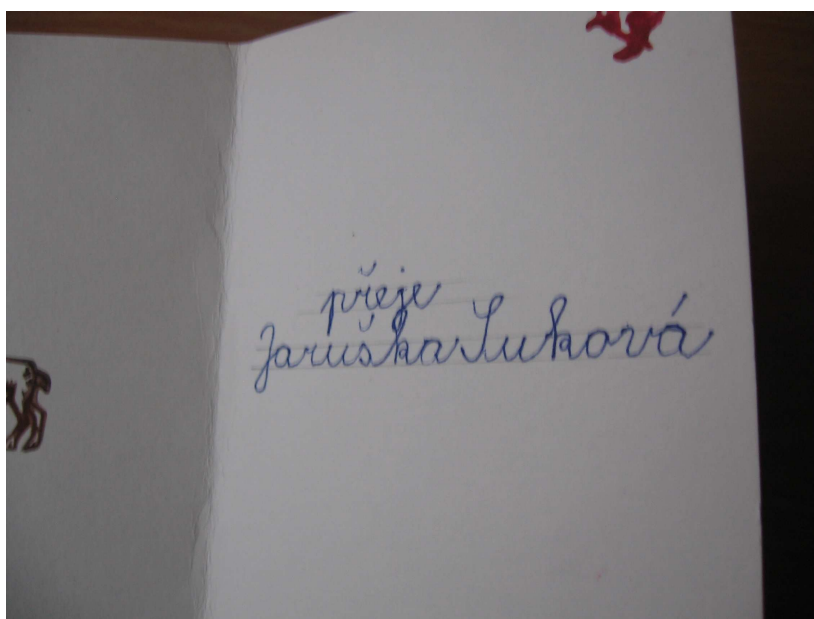
9.2 Psychický vývoj nadaných dětí

Kognitivní vývoj v raném věku (do 3 let)

- často již od narození **spontánně aktivní až hyperaktivní**, velmi pohyblivé a bystré ve srovnání s ostatními dětmi
- velmi rychle schopné rozlišovat lidi, diferencovat tvary
- stálé objevování nových podnětů a s tím související intenzivní reakce
- experimentace při manipulaci s předměty
- **časná, výrazná a plynulá řeč s bohatým slovníkem** – velmi patrný vývojový náskok oproti vrstevníkům (dětí „běžné“ populace užívají v 18-ti měsících 3 -50 slov, okolo 2 let první celé věty). Nadané děti – první věty okolo 12 měsíce, některé až ve dvou letech, ale pak nastává prudký vývoj, kdy užívají slova ve správných tvarech – skloňují, časují, jako dvouleté vyprávějí a kladou otázky „co je to“,daleko dříve kladou otázku „proč“
- již od 2. a 3. roku nastupují **předčasné intelektové aktivity** – zájem o symboly (písmena, číslice, značky aut, časné čtení a počítání, bohatá slovní zásoba)
- okolo 2. roku mnohé z těchto dětí začíná rozlišovat, ukazovat a pojmenovávat jednotlivá velká písmena, geometrické tvary a jejich barvy
- **neúnavnost** v jakékoliv rozumové, intelektové činnosti a nevyčerpatelná snaha získat co nejvíce informací a rychle je zpracovat
- **kladení otázek** z nejrůznějších oblastí
- **vynikající paměť** pomáhá zachycovat, třídit, ukládat a systematizovat poznatky do větších celků, stejně tak jako si nečekaně vybavovat zapamatované věci, skutečnosti a události po delším čase
- **nižší potřeba spánku**

9.3 Kognitivní vývoj v předškolním věku (od 3 do 6 let)

- pokračuje **rychlý rozvoj řeči** (výrazná a plynulá řeč se složitými větami a bohatou slovní zásobou, užívání abstraktních pojmů, cizích výrazů, např. latinské názvy dinosaurů...)
- intenzivní zájem o čtení, psaní tiskacím písmem a počítání
- **časné čtení z vlastní iniciativy**
- zájem o čtení vede dále k napodobování tvarů tiskacího, někdy i psacího, písma, děti píší nejen své jméno, ale i nadpisy a celé věty, později si píší i své dojmy a zážitky, tvoří malé atlasy, kde ke kresbám doplňují jména a názvy

Jaruška 3,5 roku

- mimořádně brzy se u některých dětí projevují i **výjimečné matematické schopnosti** – **rychle se naučí číslice** (poznávají čísla autobusů, tramvají, aut, spontánně pracují s čísly, znají jejich přesné pořadí, brzy se dostávají k číselným operacím – sčítání, odčítání i násobení, některé se rády věnují početním úlohám)

Deniska 5,5 roku

9.4 Emocionální a sociální vývoj v předškolním věku

Tento vývoj lze objektivně zkoumat mnohem obtížněji než kognitivní vývoj. Emocionálně-sociální vývoj a osobnostní vyrovnanost těchto dětí je složitější, nelze univerzálně hovořit o suverénních a sebevědomých dětech s velkou sebedůvěrou. Tyto děti vyhledávají spíše děti stejného mentálního věku a podobných zájmů než vrstevníky. Jejich celková oblíbenost závisí na jejich komunikačních schopnostech, typu nadání i možnostech kontaktu s podobně se vyvíjejícími dětmi.

Vzhledem ke svému specifickému vývoji se mohou tyto děti poprvé setkat s problémy již v mateřské škole:

- chtějí se věnovat svým zájmům
- mnohé hry se jim zdají dětské, nebaví je, proto vyrušují
- zajímají je věci, na které jsou dle dospělých ještě malé
- nerozumí si dobře se skupinou, cítí se osamoceni
- jsou příliš aktivní, odmítají odpolední spánek

10. TYPICKÉ POZNÁVACÍ CHARAKTERISTIKY NADANÝCH DĚTÍ

Většina rozumově nadaných dětí se projevuje již od nejútlejšího věku atypickou schopností poznávání – paměť, myšlení, pozornost atd. Jestliže jsou tyto charakteristiky podněcovány a rozvíjeny, probíhá velmi rychlý vývoj poznávacích schopností. Pokud je tento přirozený vývoj tlumen a nerozvíjen, může se stát, že nadprůměrné schopnosti vytvoří negativní sílu a ta začne brzy působit proti jakémukoli učení a vzdělávání.

Než uvedu základní kognitivní (poznávací) charakteristiky nadaných dětí, je nutno předeslat, že:

- ne všechny nadané děti projevují dané kognitivní charakteristiky
- každá z charakteristik má poměrně velké rozpětí
- charakteristiky vnímáme jako vývojové, tzn. u některých dětí se mohou projevit v raných vývojových etapách, u jiných až v pozdějších stádiích
- je možné je pozorovat jen v situacích, kdy je dítě zapojeno do činnosti, která ho baví a kdy může dokonale prokázat své schopnosti

Patří sem:

1) SCHOPNOST PRACOVAT S ABSTRAKTNÍMI SYMBOLY – jde o schopnost manipulovat se slovními a matematickými symboly a to mnohem dříve, než u dětí stejného věku. S tím souvisí:

- schopnost vidět a chápat zákonitosti
- schopnost porozumění složitému materiálu prostřednictvím analytického zdůvodňování
- dobrý vhled do vztahu příčina – důsledek
- schopnost zobecňování a používání metafor

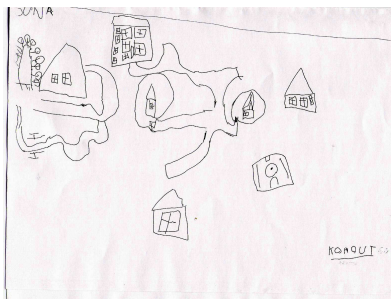

- 2) MOTIVACE – nadané dítě často nepotřebuje výrazně motivovat. Rádo se učí, velké potěšení (odměnu) mu přináší právě rozumová činnost.

POKUD JE MU DOPŘÁNA!!!

- 3) SCHOPNOST DLOUHODOBÉ KONCENTRACE POZORNOSTI – dítě je schopno prokázat vysokou míru dlouhodobé pozornosti, zaměřit se na problém po velmi dlouhou dobu – téměř jako dospělý.
- 4) DOBRÁ PAMĚŤ – od útlého věku děti prokazují velkou schopnost zapamatovat si informace a data, kterým byly vystaveny jen jednou. Zejména jde o paměť logickou – zrakovou i sluchovou.

Vlastní mapa cesty z domova do MŠ – odpovídá skutečnosti

S TÍM SOUVISÍ : ● schopnost vybavovat si rychle naučená (slyšená, viděná, přečtená) fakta

- znalost velkého množství informací z různých oblastí
- velká zásoba informací o určitých specifických tématech
- pozornost k detailům
- nepotřebují tolik opakování jako ostatní děti

5) BOHATÁ SLOVNÍ ZÁSoba, GRAMATICKÁ SPRÁVNOST, ČASNÉ

ČTENÁŘSTVÍ – řada nadprůměrných dětí se naučí číst do 4 roků. Při vstupu do školy čte již zcela plyně jako dospělý. Mají velice bohatou slovní zásobu, často vytvářejí logicky správné, ale komplikované větné stavby.

6) ZVÍDAVOST – potřeba porozumět tomu, jak věci fungují, jak pracují. Stálé dotazování, potřeba objasňování, kterou je nutno nejen tolerovat, ale i na ni reagovat. Na pokročilou úroveň myšlení ukazují také otázky typu: „Jak vznikl svět?“, „Proč lidé umírají?“, „Proč lidé myslí?“ atd.

7) PREFERENCE SAMOSTATNÉ PRÁCE – výrazná schopnost pracovat samostatně a spoléhat se na vlastní způsob řešení problémů. Jde o schopnost vytvářet vlastní myšlenková schémata a řešit problémy. Tato schopnost bývá často chybně hodnocena jako antisociální chování.

8) SCHOPNOST VYTVÁŘET ORIGINÁLNÍ MYŠLENKY, FLEXIBILITA – myšlení je obvykle přesné, organizované, ale není rigidní (= ztuhlost, opak

pružnosti). Vynikající je schopnost vnímat a přejímat alternativní způsoby řešení a uplatňovat je v nových situacích.

U některých dětí se tato schopnost projevuje jen v určité oblasti – slovní, matematické – u jiných v řadě oblastí.

- 9) HLUBOKÉ ZÁJMY NEBO MNOHO ZÁJMŮ – v oblastech, které je zajímají jsou schopny shromáždit množství velmi detailních poznatků a chtějí o tom vědět vše, co se dá.

- 10) VÝRAZNÝ SMYSL PRO HUMOR – schopnost slučovat klíčové myšlenky nebo problémy humorným způsobem. Vidí vše neobvyklé a vytvářejí nová spojení.

11. IDENTIFIKACE NADÁNÍ

11.1 Charakteristiky nadaných dětí uváděné rodiči

- jedináček nebo prvorozené dítě
- raná chůze

- rané čtení
 - problémy se spánkem a jeho délkou
 - cítí se jiné, odlišné od ostatních, má méně přátel
 - je všímavý, pozorný, je citlivý na nové věci
 - mimořádně dobrá, neobvyklá paměť
 - schopnost syntetizovat a zařazovat věci do vzájemně souvisejících celků
 - vyhledávání nových informací, originalita, nápaditost myšlení
 - čtení náročných knih, TV diváci vysoké kvality
- (viz. příloha č. 13)

11.2 Charakteristické znaky nadaných dětí v předškolním věku uváděné učitelkami MŠ

- vysoká míra zvědavosti a samostatného chování při objevování světa
 - přirozená potřeba učit se a získávat nové poznatky
 - umí dobře pozorovat a poslouchat, rychle se učí
 - mimořádné výkony v pojmovém, abstraktním a analogickém myšlení, užívání abstraktních a symbolických pojmů
 - raný zájem a intenzivní zabývání se symboly, jejich klasifikací a tříděním
 - vynikající paměťové výkony
 - nacházení originálních řešení
 - vysoká schopnost koncentrace a mimořádné zaujetí v úkolech samostatně vytvořených
 - samostatně zvládnuté čtení bez pomoci mezi 2. a 5. rokem
 - náskok v řečové oblasti
 - výrazná vlastní vůle při činnosti a jednání
 - rychle se učí určité formy chování, dokáží působit na jiné, umí si získat pozornost a přijetí ostatních
 - dokáží provádět více činností najednou
- (viz. příloha č. 11 - 12)

12. PROJEVY TALENTOVANÉHO CHOVÁNÍ

Neexistuje jednotný obraz nadaného dítěte předškolního věku. Charakteristiky a výčet možných projevů nadání jsou u každého dítěte jiné.

Otázka, kterou lze nabídnout všem rodičům: „Jak rozvíjet své dítě?“

Je nutné, zamyslet se nad projevy talentovaného chování v jednotlivých oblastech:

JEMNÁ A HRUBÁ MOTORIKA

- brzy sedí, leze nebo chodí, projevuje velký zájem o drobné předměty kolem sebe
- již před třetím rokem má výrazný zájem o tužku, rádo kreslí, později dokáže správně napodobit předlohu – obrázky i slova
- častý je však i přesný opak – dítě má problémy s koordinací pohybů, v grafomotorice, neprojevuje zájem o pohybové aktivity

► *zapojovat ruce*

KREATIVITA

- bohatá fantazie s imaginativním užíváním hraček, např. kostka není jen na stavění, ale představuje i jiné předměty
- neadekvátní užívání barev v kresbě při vyjádření různých pocitů, užívání detailů, využití celé plochy papíru
- obliba slovních her
- zaujatost pro téma – vyjádření různými prostředky (prohlížení knihy, stavění, vystřihování z časopisu, povídání si)
- rozeznávání humoru v situacích, kde jej ostatní děti nevidí

► *nebránit v aktivitách*

SOCIÁLNÍ OBLAST

- rádo organizuje a vede skupinové hry a činnosti, projevuje se poměrně nezávisle a jistě, ale zároveň je vstřícné k potřebám druhých dětí, dovede využít své verbální dovednosti k ovlivnění chování druhých dětí i se vcítit do jejich problémů, proto bývá ve skupině vyhledávané a oblíbené
- někdy může být přecitlivělé na pochvalu či kritiku
- velmi obtížně snáší autoritativní komunikaci
- častý je ale i opak - dítě nevyhledává vrstevníky, kteří mu neposkytují zpětnou vazbu, raději komunikují s dospělými nebo staršími dětmi

► *určit společná pravidla*

OBLAST ŘEČI

- velice brzy mluví ve větách, mají bohatou slovní zásobu
- se zaujetím naslouchá vyprávění druhých a dokáže samo reprodukovat příběh, klade časté otázky k příběhu, chce vědět, jak příběh dopadne, chce znát význam nových slov, snaží se tato slova užívat v řeči
- díky naslouchání dovede vést dialog, nejen spontánně mluvit bez zájmu o ostatní, je schopno polemizovat s dospělými, dožadovat se vysvětlení, dokud něčemu neporozumí
- často používá metafory a analogie, např. „...mraky utíkají jako o závod.“
- chápe příčinné souvislosti, ve větách užívá spojky když...pak, jestliže...potom atd.

► *partnerství*

INTELEKTOVÁ OBLAST

- obecně více než polovina umí bez problémů číst a počítat
- zájem o písmena do 2 let věku, znalost abecedy do 3 let věku
- pauza mezi znalostí písmen a schopností číst slova pomocí skládání hlásek do slabik a slov je relativně krátká (půl až rok)

- spontánně vytvářejí elementární slovní úlohy, počítají do 100, chápou pojem počtu
- dobře si pamatují různá fakta a události
- mají značný rozsah pozornosti
- jsou zaujati různými sociálními situacemi a morálními problémy

► *neomezovat prostor*

SPECIFICKÉ OBLASTI

- poměrně dlouho vydrží u určité činnosti – již patrné směřování k intelektovým, uměleckým nebo pohybovým aktivitám

► *respektovat individuální zájem dítěte*

13. PROBLÉMY NADANÝCH DĚTÍ, DVOJÍ VÝJIMEČNOST

Tyto děti jsou nositelé mimořádných schopností, s nimiž jdou však ruku v ruce i mimořádné problémy. Největším problémem jsou vývojové disproporce nadaných dětí, nevyrovnanosti psychického vývoje, kdy je jedna složka akcelerovaná a jiné odpovídají věku, nebo jsou i na nižší věkové úrovni. Tyto disproporce lze rozdělit do několika skupin:

- 1) **intelektově-motorická** – nesoulad mezi zralostí psychickou a tělesnou vyvolává **emoční problémy** (vnitřní neklid, nervozita, hyperaktivita, svéráznost, nerespektování autorit, nedisciplinovanost nebo nepřízřusobivost), které mohou vést k negativnímu hodnocení
- 2) **intelektově-senzomotorická** – rozpor mezi úrovní myšlení a psychomotorickým vývojem se projevuje rychlým vývojem řeči, raným čtením a počítáním na straně jedné a **slabší úrovní grafomotorického**

projevu, koordinace pohybů ruky a pozdější problémy při nácviu psaní na straně druhé

- 3) **intelektově-verbální** – nesoulad mezi myšlením a schopností vyjádřit myšlenky řečí se projevuje rozdílem mezi rychlostí, pružností a originalitou myšlení a schopností formulovat rychlý sled myšlenek do verbální podoby, nevyrovnaností mezi obsahem myšlení, kapacitou a rychlostí myšlenkové produkce a schopností vyjádřit celý obrovský rozsah myšlenek řečí. To může vyvolávat problémy v plynulosti řeči (**zadržávání, překotnost řeči**). Tato nevyrovnanost je považována za **nejnebezpečnější**. Je totiž obtížně rozpoznatelná, jelikož takové dítě je **málokdy vnímáno jako bystré a nadané**.
- 4) **intelektově-emocionální** – je charakteristická hlavně pro děti mladšího školního věku. Na jedné straně stojí vysoká rozumová vyspělost, na druhé – **emoční a sociální nezralost**. Dokáží sice rozumově zpracovat a pochopit mnohé náročné situace, ale nedokáží je emocionálně zvládnout, což souvisí se zvýšenou vnímavostí a citlivostí, např. **odloučení od matky, strach ze tmy, samoty...**
- 5) **intelektově-sociální** – se projevuje nižší schopností socializace, utváření dobrých sociálních kontaktů a vztahů s vrstevníky a zvýšenou potřebou komunikace se staršími dětmi stejného mentálního věku nebo s dospělými. Celá sociální oblast a úroveň komunikace těchto dětí je ovlivněna jejich vysokou kritičností, nezávislostí a neuznáváním autorit. Odmítají autoritativní přístupy.

14. **TYPOLOGIE NADANÝCH DĚTÍ**

Každé dítě je individualita, což platí i o dětech s mimořádnými rozumovými schopnostmi. Z toho je nutné při diagnostikování vycházet.

Níže popsaná typologie nemá sloužit k „zaškatulkování“ dětí. Jde o to, ukázat s jakými možnými typy nadaných dětí může učitel nejčastěji počítat.

Podle Bettse a Neihartové (1988) existuje 6 základních typů nadaných dětí:

1. **Úspěšně nadané dítě**

* dítě se často správně identifikuje, velmi dobře se učí, má samé jedničky a dovede jednat s dospělými. Je poslušné a nemá žádné problémy.

2. **Vysoce tvořivé nadané dítě**

* stále vymýšlí něco nového, experimentuje. Obtížně se přizpůsobuje pevnému školnímu systému. Opravuje dospělé, špatně se ovládá, chce měnit pravidla a takové chování bývá velmi konfliktní.

3. **Nadané dítě maskující své schopnosti**

* schovává, maskuje své skutečné často nadprůměrné schopnosti proto, aby bylo přijato ostatními spolužáky. Tyto děti mívají velmi nízké sebevědomí i sebehodnocení a často jsou velmi frustrovány. Často se to týká nadaných dívek.

4. **„Ztroskotané, odpadlé“ nadané dítě**

* často stojí v opozici proti všem a všemu. Protestuje proti dospělým, rodičům i učitelům, kamarádům, sourozencům, zkrátka proti celé společnosti. Stále je nespokojeno a dává to najevo. I ono má snížené sebevědomí, a zároveň má pocit, že mu nikdo nerozumí. Vyrušuje nebo je zcela rezignováno, ztratilo motivaci a odmítá jakoukoliv školní činnost.

5. **Nadané dítě s určitou vývojovou poruchou** – nejčastěji se specifickou vývojovou poruchou učení

* bývají velmi nadané, ale jejich výsledky (hlavně ve škole) tomu neodpovídají. Jejich úkoly bývají nedokončeny, nejsou schopny pracovat pod časovým tlakem. Bojí se jakéhokoli selhání. Většinou jsou hodnoceny jako žáci s průměrnými schopnostmi.

6. **Autonomní nadané dítě**

- * velmi nezávislé, vystačí si samo se sebou. Je schopno riskovat a má velmi pozitivní sebehodnocení.

15. **NĚKTERÉ ROZDÍLY MEZI BYSTRÝM A NADANÝM DÍTĚTEM**

Řada učitelů dovede již poměrně dobře nadané dítě identifikovat. Vychází přitom z vlastní pedagogické zkušenosti, praxe a ze znalosti z dalšího vzdělávání či různých seminářů. Stává se však, že se někdy projevy chování rozumově nadaného dítěte zaměňují s dítětem šikovným, bystrým. Často k tomu přispívají i ambiciózní rodiče, kteří nevidí své dítě příliš objektivně. Bystré i nadané dítě má specifické vzdělávací potřeby a potřebuje k optimálnímu rozvoji podněty a vzdělávací materiály, které odpovídají jeho kognitivní úrovni.

Níže uvedená tabulka ukazuje některé typické rozdíly v chování dle Cvetkovic – Lay, 1995.

Bystré dítě	Nadané dítě
● umí odpovídat	● klade další otázky
● zajíme se	● je zvědavé
● má dobré nápady	● má neobvyklé nápady
● odpovídá na otázky	● zajímají jej detaily, rozpracovává, dokončuje
● je vůdcem skupiny	● je samostatné, často pracuje sám
● jednoduše se učí	● většinu už zná
● mezi vrstevníky je oblíben	● více mu vyhovuje společnost starších dětí
● chápe významy	● dělá závěry
● přesně kopíruje zadaná řešení	● vytváří nová řešení

• dobře se cítí ve školce, škole	• dobře se cítí, když se učí (něco nového)
• přijímá informace	• využívá informace
• je vytrvalé při sledování	• sleduje pozorně
• je spokojené s výsledky a vlastním učením	• je velmi sebekritické

16. JAK FORMOVAT TALENTY V RODINĚ?

- 1) Mějte své děti rádi, dávejte jim to najevo – rodiče by mělo dítě vnímat jako nejen emoční oporu, na kterou se lze spolehnout.
 ► stanovení pravidel, v jejichž mantinelech se může dítě svobodně pohybovat
- 2) Najděte si na své děti dostatek času, např. čtení před spaním, rozhovory s dětmi, výběr programů v TV a diskuze o nich, odpovídání na otázky, uskutečňování výletů, návštěvy muzeí, sportování ale nechat dětem i možnost být bez rodičů samy či se svými kamarády.
 ► podporování zájmů dítěte
- 3) Uplatňujte svůj vliv adekvátním způsobem – nechat děti spolurozhodovat o fungování rodiny bez přílišné direktivnosti i povolnosti. Děti by se měly učit nést odpovědnost za své rozhodnutí a jednání.
 ► úcta k dítěti, důvěra v jeho schopnosti
- 4) Stanovte rámcová pravidla pro režim dítěte a kontrolujte jejich dodržování, dítě by si mělo uvědomit smysl jejich dodržování pro společné soužití. S věkem by mělo poznávat důvody. Proč jsou pravidla určována. Nemělo by jich být mnoho a neměly by dítě svazovat.
 ► emoční podpora, zájem o problémy dítěte

- 5) Vytvořte dítěti vhodné podmínky na učení a rozvíjení jeho zájmů – vytvoření dětské knihovny (encyklopedie, populárně naučná literatura, pohádky, dětské knihy i knihy dle vlastního výběru dítěte), přístup k interaktivním vzdělávacím počítačovým programům...
Důležitý je vlastní prostor na učení i zájmy. Je dobré, nechat dítě zkusit více aktivit, ze kterých si pak vybere ty, které mu nejvíce vyhovují.
► stimulace intelektu, motivace dítěte
- 6) Podporujte zvědavost dítěte, zajímejte se o jeho profesní plány – popište dítěti svou vlastní práci, dejte mu příležitost poznat i další profese. Je dobré, pokud si může dítě různé činnosti vyzkoušet.
► význam připisovaný úspěchu, dobrým výkonům, vytrvalosti v práci
- 7) Zdůrazněte význam vzdělání a úsilí, jež je třeba vynaložit k dosažení úspěchu a sebeuspokojení – rodiče jdou příkladem, hovoří o svých ambicích. Lze zmínit i to, že lze leccos dosáhnout, pokud člověk opravdu chce. POZOR na nesplnitelná očekávání ze strany rodičů.
► vysoká, ale schopnostem dítěte přiměřená očekávání
- 8) Nebojte se vyvinout přiměřený tlak na dítě – rodič se musí naučit s tlakem citlivě manipulovat. Někdy je třeba přitlačit, někdy naopak polevit. Záleží na situaci a významu cíle. Některé věci totiž nestojí zato, abychom kvůli nim dítě trápili.
► význam, který se v rodině připisuje vzdělání
- 9) Chvalte dítě za dosažené úspěchy, vytvářejte situace, ve kterých může být dítě úspěšné. Dávejte mu najevo, že vás jeho úspěch těší, nedělejte však problém z případných neúspěchů. Mluvte o chybách, i ty patří k životu a je třeba je překonávat.
► spolupráce rodiny se školou

Pozor na nepřiměřené ambice rodičů.

„Vaše dítě a jeho nadání není vaším majetkem. Nemáte právo o něm rozhodovat jako o neživé věci. Máte mu pomáhat ve vývoji tak, aby o svých věcech postupně dovedlo rozhodovat samo. Máte ho podporovat, ne jej ovládat. Jeho úspěchy a neúspěchy se vás sice týkají, ale jsou to jeho úspěchy a neúspěchy, ne vaše. Je to jeho život a vaším úkolem je pouze pomoci mu do něj vstoupit. Žít už musí samo za sebe.“ (Dočkal, 2005, str.141)

16. CO ZAJÍMÁ A TRÁPÍ **RODIČE NADANÝCH DĚTÍ?**

„Máme nadané dítě, nevíme, na koho se můžeme obrátit.“

„Nevíte třeba, co se dá dělat se sedmiletým dítětem, žákem 2. třídy, který si z dlouhé chvíle kreslí náčrty molekul a píše rovnice chemických reakcí, vyrábí bomby, motory, pěstuje plíseň na psacím stole a do cvičebnice na český jazyk odpovídá na otázku, jak tráví volné chvíle, že chemií a hraním si s ohněm.“

„Jak rozvíjet 3,5 leté dítě, nebo na koho se obrátit. Vzhledem k pracovní vytíženosti nejsme schopni se mu věnovat tak, jak by on vyžadoval.“

„Jako rodič nadaného dítěte si stěžuji na MŠMT a ostatní příslušné orgány, které zatím pro nadané děti neudělaly nic – alespoň pro ty, které jdou do školy, či jsou na prvním stupni. Na rozdíl od Bratislavy.“

„Mám osmiletého syna a druhým rokem bojujeme s jeho paní učitelkou. Je silně konzervativní a jakékoliv „novinky“ odmítá přijmout. Syn nosí ze školy poznámky....

V Brně zatím neexistuje ZŠ, která by se nadaným dětem věnovala. Vše záleží na libovůli toho kterého pedagoga. Když jsem vznesla dotaz na MŠMT ohledně speciálních škol, bylo mi řečeno, že jejich cílem je integrace takovýchto žáků a

současně vzdělávání pedagogů. Musím ale konstatovat, že jim jejich koncepce zatím moc nevychází.“

„V Praze sice vznikla škola pro nadané, ale zatím jí MŠMT hází klacky pod nohy, jak jen může. Připadá mi, že když někdo z ministerstva hovoří o „integraci nadaných, nikdy v životě žádné nadané dítě neviděl. Chtěla bych vidět, jak integrovat chlapce, který si v

6-ti letech kreslí elektrické obvody a naprosto ho nezajímá to, co jeho vrstevníky. Možná na MŠMT měli na mysli integraci mezi starší děti? Každopádně je smutné, že tam není ani jeden jediný člověk, který by této problematice opravdu rozuměl.“

„Ondra si v 5-ti letech čte encyklopedie pro 10-ti leté děti. Od rána do večera mě bombarduje otázkami typu: „Jak funguje píšť? Sestrojíme kladku?“ apod. Učitelky v MŠ jen říkají, že se loudá, schovává se v šatně, a že číst umí hodně dětí, tak jaká nadanost. Pak zjistily, že číst opravdu umí stejnou rychlostí jako ony, a že si čtený text i pamatuje. Prý ho otestují.“

„Ve školce slyším, že nespolupracuje, nechce se oblékat, ruší ostatní děti...Jediné co paní učitelka uznala je, že má slovní zásobu naprosto neodpovídající předškolnímu dítěti. Že jenom žasne, co z něj zase vypadlo. U nás je problém o to horší, že je syn narozený v září a do školy by tedy měl jít až za dva roky. No, nevím, kdo s ním do té doby a i potom ve škole vydrží. V lednu jdeme do PPP (pedagogicko-psychologická poradna), začínám zvažovat předčasný nástup. I když nevím, v dnešní době odkladů na počkání...“

„Máme matematicky nadané dítě, je mu 7 let a potřebovali bychom speciální psychologické vyšetření matematických schopností – kvůli individuálnímu učebnímu plánu – prosím o informaci, zda někdo nevíte, kdo tato vyšetření provádí.“

„Syn narozený v půli září nastoupil předčasně do školy. Po domluvě s ředitelkou MŠ a vedoucím školského odboru MÚ jsem se dohodla, že nebudeme muset platit

školné i přesto, že je syn teprve ve druhém ročníku předškolního vzdělávání (pokud školy opravdu nastoupí, pokud ne - školné doplatím). Syn do školy opravdu nastoupil a já jsem to pustila z hlavy. Dočkala jsem se ale nemilého překvapení. Za krátký čas mi vedoucí šk. odboru řekla, že bychom zaplatit měli. Doporučila mi doufat, že paní ředitelku nenapadne zpětně přehodnocovat platby za minulý školní rok. Nepřipadá vám to jako další klacek pod nohy pro nadané děti? Proč mohou děti s odkladem chodit do MŠ 2 roky zadarmo a dítě nadané nemá nárok na žádnou úlevu?“

„Přeji všem „postiženým“ rodičům pevné nervy – ne s jejich nezvedenými potomky, ale se školským systémem.“

„Rodiče zmiňovaných dětí jsou seznámeni se všemi problémy, které nadání versus naše školství přináší. Mě teď jen napadá další faktor, který je významný ve vztahu ke školním úspěchům, a to je věk. Zajímalo by mě, jak to vidí ostatní. Řekla bych, že kritickým přelomovým obdobím, které určí, jak se nadále bude dítě s vysokou inteligencí vyvíjet, je věk kolem deseti let, věk poznání. V té době totiž dítěti zřetelně dojde, zda proti němu učitelé něco mají a nakolik je přijímáno ve své individuální odlišnosti a zjistí-li, že jsou jeho investice do školní práce hodnoceny zcela jinak, než jak to dítě zamýšlelo a je mu nasazována „psí hlava“, může to pro něj mít fatální důsledky – ono totiž zjistí, že svět je „džungle“ a není-li dostatečně odolné proti znevažujícímu jednání, může být školním prostředím trvale poškozeno. Zajímalo by mě, jak dlouho bude ještě tento fakt ve vztahu k dětem tolerován. Děším se, zda už neplatí: Válka je mír – Svobody je otroctví – Nevědomost je síla.“

Takovýchto stesků rodičů je na přístupném webu mnoho. Nad některými až zamrazí. Opravdu mají rodiče nadaných dětí takovéto zážitky? Jak by se dala situace v péči o nadané zlepšit? Co pro to můžeme udělat my? Mělo by být zájmem celé společnosti podpořit a využívat talentů pro společnost. Učme děti hledat pravdu. Neučme je pochybovat o sobě. Ať hledají a objevují! Buďme jim vnímavými průvodci, aby se rozvíjely pro sebe i pro společnost.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI

Problematika nadaných dětí je stále diskutovanější problém. Cílem praktické části je ověření teoretických poznatků v praxi – v reálných situacích. Mým cílem je přiblížit veřejnosti jednotlivé případy projevů nadání či talentovaného chování formou připojených kazuistik a výsledků pozorování.

Předpoklady:

- 1) Předpokládám, že informovanost o projevech , chování a zvláštnostech nadaných není dostatečná.
- 2) Předpokládám, že péče o nadané není dostatečná.
- 3) Předpokládám, že se rodiče budou vyjadřovat negativně k péči o nadané u nás.
- 4) Předpokládám, že jazykový cit a vyjadřovací schopnosti nadaných dětí jsou na vyšší úrovni než u ostatních dětí

2. CHARAKTERISTIKA POZOROVANÝCH VZORKŮ

Všechny kazuistiky popisují konkrétní příklady nadaných dětí. Všechny příklady pochází z mateřské školy z lokality hlavního města Prahy, ze třídy pro nadané děti

Kazuistiky z pozorování a popisů vývoje a chování dítěte vycházejí od rodičů, názoru učitelky a mého vlastního pozorování. Mapováno je většinou období od narození do šesti let věku jednotlivých dětí.

3. CHARAKTERISTIKA POUŽÍVANÝCH METOD **V PRAKTICKÉ ČÁSTI**

KAZUISTIKA

„Pochází z latinského *casus* (případ). Vyvozování poznatků pro potřeby teoretického bádání na základě studia konkrétních (avšak typických) případů z praxe. Tradiční způsob pěstování právní vědy např. v antickém Římě (viz též klasická jurisprudence).“ (Bulisová a kol., 2003, str.603)

„Popis konkrétního případu, jeho aktuálním stavu i historie. Dříve byla využívána v morální teologii jako sbírka modelových případů, později v lékařství, psychologii a právu.“ (Jandourek, 2001, str. 121)

Druhy kazuistik:

1. „Právníká – výklad práva se zřetelem ke konkrétnímu individuálnímu případu
2. Medicínská – souhrn klinických pozorování průběhu téže nemoci u několika nemocných; popis lékařsky zajímavých případů, chorob
3. Církevní – součást etiky – stanovení zásad správného chování a správných postojů v konkrétních případech, životních situacích; součást téměř všech náboženských systémů.“ (kol. autorů, 2005, str.355)
4. Sociologická – zde lze za kazuistiku považovat případovou studii, v klinické sociologii může kazuistika sloužit k řešení krizí a problémů v malých skupinách a institucích
5. Psychologická – většina kazuistik se vytváří rekonstrukcí životopisu na základě událostí a údajů, které si daná osoba pamatuje, intenzivní metoda studia jednotlivého případu s důrazem na utříděný celkový pohled včetně charakteristik osobností jedince, jeho příznaků, významných zážitků, vývoje poruch, postojů apod.

POZOROVÁNÍ

Pozorování patří mezi nejdostupnější, nejpřirozenější a nejvíce používané metody, s jehož pomocí se dovídáme o přirozeném průběhu psychického jevu bez umělého zásahu do jeho vzniku, průběhu a výsledku. Jedince pozorujeme při přímé práci nebo i mimo tuto práci.

Pozornost věnujeme projevům:

Neverbálním – mimika, celkový vzhled, aktivita, upravenost a motorika

Verbálním – obsah a forma řeči, vady výslovnosti (dyslalie)

Sociálním – navzování kontaktu, dominance nebo submisivita v chování, vztah k ostatním

Citovým – emoční stabilita – labilita, kolísání nálad atd.

Pozorování můžeme rozdělit podle mnoha dalších hledisek, např. na krátkodobé, dlouhodobé, náhodné, systematické, individuální, skupinové, přímé, nepřímé.

ROZHOVOR

Často je pozorování kombinováno s rozhovorem. Na jeho základě zjišťujeme názory, postoje, přání, konflikty a problémy osobnosti. Při rozhovoru je důležité respektovat věk a mentální úroveň tázaného. U mladších dětí je vhodné vycházet ze hry, u dětí starších je možné k rozhovoru přejít rovnou.

Dle počtu účastníků hovoříme o individuálním nebo skupinovém rozhovoru, s ohledem na formu pak o rozhovoru volném či řízeném.

4. KAZUISTIKY

4.1 KAZUISTIKA č. 1

Jaruška 3;10 - levostranná orientace

Matka – středoškolačka s maturitou

Otec - vyučen

„Jaruška se narodila jako hypotrofický novorozenec. Chodily jsme plavat, cvičit pro svalovou hypotrofii. V 1. roce měla pouze 6 kg. Bohužel pozdě se zjistila alergie na kravské mléko. Ale i tak začala běhat po 7. měsíci za ruku a sama pak již kolem 8-9 měsíce. Hned od narození bylo vidět, že ráda poslouchá vyprávění. Věčně byla nespokojená. Vztekala se, když nemohla zvládnout to, co by chtěla, protože její fyzická stránka to nedovolila. Již od půl roku si ráda prohlížela knížky. V 1 roce znala asi deset slov, v roce a půl kolem padesáti slov. Uměla říci i lehkou básničku. Začala kreslit první kolečka, jednoduché panáčky a zvířátka. Psát jsme začínaly na magnetickou tabuli. Nejprve jen jednoduchá tiskací písmena – např. H nebo O. Velmi ji to bavilo. Poslední písmeno bylo A. Pak měla pěnové a dřevěné puzzle s písmeny a čísly a tak se naučila do 2 let celou abecedu. Uměla si zapamatovat básničky typu Polámal se mraveneček či Kuřátko a obilí. Také ve 2,5 letech znala naprosto všechny základní básničky, všechny barvy i odvozené, všechny geometrické tvary. Má totiž vynikající fotografickou paměť. Co vidí a slyší si snadno zapamatuje.

Než jí byly 3 roky, začaly jsme psát psace. Řekly jsme si, že to jen zkusíme a uvidíme. Začalo ji to moc bavit, a pak ji začala bavit angličtina. Napřed jí připadaly slovíčka docela směšně, ale pak se začala neustále ptát, jak se co řekne. Do všeho byla velmi nadšená.

Po 3. roce se bohužel „zasekla“. Důvodem byla školka. Je totiž velký „mamánek“ a samozřejmě ve školce, kam jsme dříve chodily, pro ni neměly zaměstnání.

Pak přišlo letní stěhování do různých školek a ten ji úplně rozhodil. Začala vše bojkotovat. Nic nechtěla dělat.

Potom začala chodit do školky Rozmarýnek. Z počátku byl vzdor a nezájem spolupracovat stejný. Těžko se totiž přizpůsobuje novým věcem a prostředí. Ale po dvou měsících zjistila, že už se nebude muset nikam stěhovat. Našla si kamarády a i spolupráce je s ní mnohem lepší. Občas si ještě „umane“, že nebude nic dělat. Ale to je také období, kterým prochází.

V současnosti si již začíná sama číst časopisy (Medvídek Pú), encyklopedie a různé dětské knihy.

Počítání na úrovni 1. třídy zvládá dobře, ale sama nechce. Musím u ní sedět. Musí mít totiž pocit, že ji maminka sleduje, a že jí může dokázat, že to umí.

Doma píšeme do písanek pro 2. třídu. Umí počítat do sta a sčítá do dvaceti. Ví, co jsou planety, kolik jich je, co je galaxie, kontinenty, co na nich zhruba může být (jaká zvířata, lidé, počasí).

Nejvíce se zajímá o lidské tělo, kostry, orgány.

Když se jí však někdo na něco zeptá, tváří se, že neumí do pěti počítat. Možná je to jen zástěrka, schválnost nebo postoj.“

NÁZOR UČITELKY:

„I pro svůj nízký věk se bez problémů podřídí kolektivu. Je klidná, pohodová a obdivuhodně trpělivá – u činnosti, která ji zaujme, vydrží až hodinu soustředěně pracovat. Jelikož čte a píše psacím písmem, je plně respektována staršími.“

4.2 KAZUISTIKA č. 2

Anička 6;1 - pravostranná orientace

- rodiče neposkytli informace o vzdělání

„Anička byla od narození velmi živá a aktivní a ves rovnání se stejně starými dětmi vždy málo spala. Od prvních týdnů života se snažila komunikovat, velmi brzy se nás začala smát – asi ve dvou týdnech se usmála poprvé. Již jako miminko, pokud byla vzhůru, vyžadovala, aby ji někdo bavil, později aby si s ní

někdo hrál. Neustále jsme museli povídat, zpívat, ukazovat různé věci, číst, hrát divadlo atd.

Jen co se naučila lézt, byla stále v pohybu. Samostatně začala chodit až v roce, ale od 7 měsíců se dokázala postavit a chodit kolem nábytku. Naše procházky v kočárku vypadaly tak, že Anička buď stála a držela se boudičky, nebo visela hlavou dolů a zkoumala kolečka. Dodnes si pamatuji, jak jsem nechápala že většina dětí, které potkáváme, v kočárku sedí a mlčí.

Tím se dostávám k rozvoji řeči. Slabiky opakovala v půlroce, v sedmi měsících již volala na kočky. Když jí bylo kolem jednoho roku, měla jsem pocit, že spolu „normálně“ mluvíme. V roce měla slovní zásobu asi 30-40 slov, která správně používala. Byla velmi komunikativní. V roce a půl již mluvila ve větách, ve dvou letech dokázala říci, na co začíná a končí téměř jakékoliv slovo a velmi ji zajímala písmenka. Některá dokázala poznat. Uměla dobře převyprávět, co slyšela. Poznala i některá napsaná slova (zřejmě pouze jako obrázek) např. **anna**, **krtek** apod. V té době samozřejmě začalo období „proč?“ a ještě neskončilo.

V roce a půl skládala bravurně puzzle o 12 dílkách. Asi v období od 2 do 4 let mi přišel její vývoj nejrychlejší a ve srovnání s vrstevníky nejvíc „napřed“. Překvapovala nejen nás, ale i učitelky ve školce, velmi logickým myšlením a schopností vyvozovat správné závěry, chutí se učit, zvládat různé úkoly a výbornou pamětí.

V té době také začala počítat, sčítat a odčítat do deseti.

Od 4 let byla schopna přečíst jednotlivá slova. Samostatně si začala číst asi v pěti letech, kdy se sama naučila i tiskace psát. Dnes začíná psát psace, což se učí úplně sama pomocí písanek pro první třídu.

Na druhé straně je třeba zmínit, že je a vždy byla velmi živá, impulsivní, upovídaná a neklidná. Špatně zvládá své emoce, nesnáší autority a nechápe (či nechce chápat), že existují pravidla, která se musí dodržovat. Jsou období, kdy je celkově klidnější, v poslední době se toto zlepšuje. V těch horších obdobích byl ale každý den boj o to, kdo z koho.

Péče o ni byla vždy velmi náročná, obzvlášť ve srovnání s vrstevníky. V tom prosadit svou je velmi vynalézavá a nikdy se nevzdává. Je sice velmi šikovná, ale

když jí něco nejde nebo ji to nebaví, je těžké ji k takové činnosti přimět. Pak je velmi nepozorná a nesoustředěná. Pokud ji něco zaujme, dokáže se soustředit i několik hodin. Často bývá duchem nepřítomná a cosi řeší, či přemýšlí a je velmi těžké vrátit ji zpět na zem.

Projevuje se u ní i jistá sociální nezralost. Hlavně v novém, neznámém prostředí se chová nevhodně, snaží se na sebe upozornit za každou cenu. Někdy nešikovně navazuje kontakt s dětmi, nebo se příliš prosazuje. Toto se děje jen ve větším kolektivu dětí. V menší skupině se chová běžným způsobem.“

NÁZOR UČITELKY:

„Anna je velmi hyperaktivní, neposedná, má neustálou potřebu něco řešit. Je stále v akci. I při rozhovoru poskakuje. Často si nepřiměřeně vydobývá svou pozici (uchyluje se až k agresivitě), což vede k odmítání kolektivem. Potřebuje motivaci, jinak je nesoustředěná. U činností nevydrží, stále odbíhá. „

4.3 KAZUISTIKA č. 3

Deniska 5;10 – levostranná orientace

Matka – VŠ

Otec - VŠ

„ V prvním roce života se vyvíjela zcela normálně. Její psychomotorický vývoj zcela odpovídal ostatním dětem. Chodit začala v roce. V roce již také mluvila ve větách, i když jí nebylo vždy úplně dobře rozumět. Začala být velice samostatná, všechno chtěla dělat sama. Sama jedla, nechtěla chodit za ruku. V roce a půl sešla s neustálým opakováním věty „já sama“ a krvavými koleny Sněžku. V tomto období znala zpaměti neuvěřitelné množství písniček, básniček i celých knížek. Znala barvy a uměla počítat do 16 (počet schodů v bytě). V této době se nám narodil velmi předčasně její mladší bráška a Denisku měsíc hlídala v českém prostředí bulharská babička, která česky neumí. Deniska se během velmi krátké doby naučila řadu tentokrát bulharských básniček a písniček a s babičkou normálně komunikovala. Ale měsíc po babiččině odjezdu všechno zapomněla.

Velice charakteristické pro ni v tomto období bylo, že měla potřebu neustále mluvit a málo spala. Brzy se začala zajímat o číslice a písmena. Když jí bylo 3 ½, tak jsem jí dala slabikář po starším bratrovi. Moc ji bavilo si vněm číst a učit se malá písmena, která předtím neznala. Četla i slabiky, ale když měla podle slabikáře spojovat slabiky do slov, tak ji to moc nebavilo. Tou dobou skončily letní prázdniny, a tak jsme slabikář odložili. O to bylo naše překvapení větší, když jsme někdy v říjnu nebo listopadu (3 ¾) v loutkovém divadle zjistili, že umí číst plynule celé věty. Brzy si začala číst sama knížky. Nejvíce ji bavily ty o dinosaurech, ale má ráda i pohádky.

Když jí bylo 4 ½, tak ji na dovolené v Bulharsku zaujala azbuka. Během 15-20 minut se ji naučila a začala na pláži číst noviny, aniž by rozuměla textu. Asi 14 dní to pro ni byla nejlepší zábava a pak ji to přestalo bavit. Z té doby máme doma několik bulharských pohádkových knížek. Myslím, že většinu písmen zná dodnes, ale nečte si v nich.

Ve dvou letech moc ráda malovala prstovými barvami. Ráda vybarvuje i kreslí. Kreslení jí podle mého názoru moc nejde. Dělá moc pěkné koláže. Stále něco vybarvuje, vystřihuje a zase lepí. Má větší cit pro prostor a barvu než pro linku.

Ráda sportuje – jezdí na kole, lyžuje, bruslí, plave. Je dosti odvážná. Poslední dobou je největším hitem horolezecká stěna a elektrická autíčka. Na druhou stranu nemá ráda hluk (vysavač), bojí se pavouků a psů. Jít si ale přes celé přeplněné nákupní středisko koupit zmrzlinu jí nedělá problém. Ráda si sama organizuje svůj čas a zábavu. Dokáže se sama zabavit. Je soutěživá, ale prohra ji neodradí. Chce ale hrát znovu a znovu. Chce být vždy první, ale pro klid dokáže někdy ustoupit mladšímu bráškovvi.“

NÁZOR UČITELKY:

Deniska je všestranně nadaná, o vše se živě zajímá (tanec, zpěv, čtení, psaní, počítání). V kolektivu je dominantní.

Při nedostatku podnětů se uchyluje do svého vnitřního světa představ a fantazie, který se občas prolíná s reálným životem

Dle mého názoru je Deniska komunikativní vyrovnaná osobnost, s velmi dobrým řečovým projevem, který se nebojí „prodat“. Nevadí jí ani cizí osoby.

4.4 KAZUISTIKA č. 4

Karolínka 6;2

- rodiče neposkytli informaci o vzdělání
- pravostranná orientace

KAROLÍNKA r. 2000 (ŘÍJEN)	
4 měsíce	- Zoubky, v noci spí i 11 h. bez probuzení
7 měsíců	- Stoupa si v postýlce, pevná strava
9 měsíců	- Nočníček - Běhá v chodítku, leze - Paci paci pacičky, jak jsem velká,...
11 měsíců	- Varila myšička kašičku,.... - Snaha jíst sama lžičkou - Chodí za rukou - Staví na sebe kostky do kohínů Trpělivá, zručná
14 měsíců	- Vydří nerušeně koukat na celý večerníček - Stále zvědavá - Konečně chodí sama bez obav - Má ráda čtení, umí naslouchat s obrázky
1 1/2 roku	- 1. dovolená u moře - ~~dobrá~~ výborná orientace - které dveře pokoje - cesta k moři - do restaurace - chodí hrdě první - Nesnáší panenky - preferuje zvířátka
2 roky	- Stále se ráda učí všemu novému - Zná barvy - Zkouší písmena stylem Babačka, Mami, Tati, Česnek - Má ráda „hluky“ - hudba na karnevalu

- 2 1/2 R — BEZ PLENEK V NOCI
 — VYBORNÁ PAMĚT (PRINCEZNA NA BALE, PORTRÁČKA KORÁLE, ... CELE)
 — MÁ RÁDA ČTENÍ SLOVO — UMI POSLOUCHAT!
 — BARVY VČETNĚ ODSŤÁVŮ (BLEDE..., TMAVĚ..., RŮŽ, ORANŽ)
 — OBLÍBENÁ KNIHA DŽUNGLÍ — MAUGLÍ, KA, BALU, ...
 — MEZUŠKÝ PŮV; SVĚT ZVÍŘÁTEK
- 2 3/4 R — OPĚT NA DOVOLENÉ U MOŘE VELKÝ TURISTA
 — POZNA Č. POKOJE
 — JIDLO NA TALÍŘI SI NOSÍ SAMÁ
-
3. R — OBRAŽKOVÉ „ČLOVĚČE NEZLOB SE“
 — ZNÁ VŠECHNA PÍSMENA I ČÍSLA (PO SOBĚ DO 10)
 — NĚKTERÁ UMI NAPSAT (PÍSM + Č.)
 — STÁLE VYBORNÁ PAMĚT A ORIENTACE
 — DRUHÝ ZVÍŘÁTEK
- 3,5 R — POČÍTÁ PO SOBĚ DO 100
 — PÍŠE PÍSMENA TISKACE, CHÁPE SLABIKY
 — RÁDA CESTUJE ČÍMKOLIV, KAMKOLIV (BUS, LETADLO)
 TRPĚLIVĚ!
 — VELKÝ PŘEHLED ZVÍŘAT I JEJICH POTRAVY
-
4. R — PŘERÍKA ABECEDU, SKLÁDÁ SLOVA
 — VE ŠKOLCE ANGL., FLETNA, KERAMIKA
- 4 1/2 R — ŠKOLKA V PŘÍRODĚ BEZ PROBLÉMU
-
- NIKDY NEMĚLA DUDLÍK (POUZE NA LAHŮČE)
 — VELMI KVALITNÍ SPAŇNEK
 — NEBREČÍCÍ MIMINKO

5. R - STÁLE PROHLUBOVÁNÍ VĚDOMOSTÍ VŠEOBECNĚ
- LOGIKA, SPOJOVAČKY, ROZDÍLY MEZI OBRAZKY,
GEOM. TVARY Δ , O , $\square$
 - SKOKKA, ANGEL - POČÍTÁ DO 100 - NESTAČÍ JÍ DO "TEN"
 - PŘESTAVAM SE DIVIT, VŠECHNO MI PŘÍPADÁ
NORMÁLNÍ A SAMOZŘEJME.
 - KAROLÍNKY OBUKLA OTÁZKA: "A JAK JE TO DALŠÍ?"
A, B, C - A JAK JE TO DALŠÍ?
1, 2, 3 - " - ?
JEDNA, DVA, HONZA JDE, ... - " - ?
 - PANENKY NIKDY NE PŘIJME! ZVLÁŠTNÍ

6. R - TROCHU ČTE, SČÍTÁ
- ZNA SUDA A LICHÁ ČÍSLA, POJMENUJE ZNÁSTNEČ.
ZPAMĚTI (5-9-6)
 - MLÁDATA ŽIVORODA, 2 VARIČKA, STÁLE ZVÍRATA
 - MAX. SLOVNÍ ZÁSoba DÍKY ČTENÍ, KTERÉ SE
JÍ LÍBIL OD ÚTELHO VĚKU.

ZÁVĚR: ŠKODA, ŽE ČAS TAK
RYCHLE PLYNE.

VŠEM PŘEJI STEJNĚ BYSTŘÍ A
POHODOVÉ DÍTĚ.

A DÍTĚ SE RODÍ S HOTOVÝM
MOZKEM. JE NA NÁS, CO TAM NAJDEM.

DŮLEŽITÁ POZNÁMKA :

V DOBĚ PŘEDPOKLÁDANÉHO NÁSTUPU DO ŠKOLKY JSEM SE SETKALA S VÝTKOU, ABYCH KAROLÍNKU NIC NEUČILA, (VE VĚKU 3,5 R ANI ČÍSLA, PÍSMENA,....) NAVÍC UŽ TO ZNALA. „TO JÍ NEUČTE, CO BUDE DĚLAT VE ŠKOLE?“

PODLE TĚTO UČITELKY V MŠ BY ASI RODIČE MĚLI TAJIT PŘED DĚTMA ZÁKLADNÍ ZNALOSTI? I TAKOVOU ZKUŠENOSTÍ SI RODIČ PROJDE. A TA ŠKOLKA FUNGUJE! ALE BEZ KAROLÍNKY. TA JE SOUČÁSTÍ NAŠICH „SOVIČEK“ A URČITĚ K PROSPĚCHU OBEHNA STRANAM.

NÁZOR UČITELKY:

„Karolínka miluje zvířata. Dostat pod stromeček panenku by pro ni byl trest. Je kamarádká, v kolektivu má respekt. Umí však být tvrdohlavá. Na svůj věk je velmi zodpovědná, spolehlivá. Její pečlivost prerůstá až v pomalost. Je komunikativní se širokým rozhledem.“

4.5 KAZUISTIKA č. 5

Klárka 5;11 – pravostranná orientace

Matka – středoškolačka s maturitou

Otec – VŠ, Doc.MUDr., CSc., ortopedický chirurg

Rodiče pouze konstatovali současný stav při docházce do MŠ. Chyběly fakta o vývoji od narození do nástupu do MŠ. Uvedu proto konstatování a postřehy učitelky.

„Klárka je velmi fixována na rodinu, těžce se odpoutává od matky. V rodině je velmi opečovávána. V kolektivu je uzavřená, neprosazuje se. Mnoha činnostem se vyhýbá. Miluje zvířata, jejím nejoblíbenějším je kočka, kterou promítá do všech aktivit. Zajímá se o přírodu, umění a zeměpis. Výjimečný zájem a talent projevuje o tanec, malování a psaní pohádek.“ (viz příloha č.1-7)

5. NÁMĚTY PRO PRÁCI S NADANÝMI A TALENTOVANÝMI

Tématický celek „SVĚTOŠLÁPEK“

Třída: Sovičky, MŠ Rozmarýnek

Na světě je velké množství zajímavých míst. Na základě vydání časopisu „Vildův svět“ tento tématický celek vznikl dle zájmu dětí, které se zde seznamují se zajímavými místy naší planety. Podněcují svou představivost a fantazii, např. v „archeologických objevech“, získáváním poznatků o kosmu, světě lidí, rostlin a zvířat.

Děti se seznamují s odlišnostmi života na Zemi, s jinými kulturami a zvyky. Seznamují se památkami, faunou a flórou v jednotlivých oblastech. Učí se respektovat, že všichni žijeme na jedné planetě. Učí se ctít odlišnosti jiných kultur.

Cíle vzdělávání:

- osvojovat si poznatky o různorodosti zemského povrchu, klimatu, vesmíru, přírody
- osvojovat si poznatky o různorodosti národů a jejich kultur
- poznávání starých civilizací
- rozšiřovat poznatky o některých exotických zvířatech, o jejich způsobu života a zemi původu
- vytváření pozitivního vztahu ke světu, k přírodě, k životu
- prohlubovat vztah k místu a prostředí, ve kterém žijeme, upozorňovat děti na to, jak je důležité mít své „doma“, své místo, kde se cítí nejlépe

Podtéma – Florida

Písňe: Čáry – máry ententýky

Vletěl motýl do rakety

Písňe z Disney pohádek

Námětové hry: stavba kosmodromu

Smyslové hry: „kosmonautický výcvik“ – hmat – poznávání předmětů

- sluch - poznávání hlasů kamarádů

Didaktické aktivity:

pohyb: hry na kosmonauta

poznávání: příroda Floridy, kosmonauti, rakety, jak se dělá kreslený film

estetika: výroba rakety, vybarvování filmových postaviček

Hodnocení

CO DĚTI NEJVÍCE ZAUJALO

V této části děti nejvíce zaujaly rakety, kosmonauti a informace o nich. S chutí si pak hrály na jejich výcvik. S velkým zájmem sledovaly a zkoušely jednoduchý filmový trik.

CO SE DĚTI NAUČILY

- spolupráci při společné práci na stavbě kosmodromu, odnesly si nové poznatky ze světa techniky, naučily se skládat nové druhy puzzle.

CO SE POVEDLO, CO NE A PROČ

Celý program děti zaujal, kromě nových vědomostí si odnesly i množství zážitků.

Na kosmonautický výcvik bylo méně času, nevyzkoušely čich a chuť.

ZÁVĚRY PRO DALŠÍ ČINNOSTI

- pokračovat v cestování, jednotlivé úkoly lze zapojit i do jiných tématických celků.

Podtéma – Severní pól

Písně: Čáry-máry, ententýky

Básně: Polární liška

Námětové hry: závody psích spřežení, stavba iglů z molitanové stavebnice

Smyslové hry: hry s ledem

Didaktické aktivity:

pohyb: závody psích spřežení, klouzání „po ledu“

poznávání: život na Severním pólu, pokusy s ledem, zvířata za polárním kruhem

estetika: malování ledem

Hodnocení

CO DĚTI NEJVÍCE ZAUJALO

- závody psích spřežení a stavba iglů z kostek cukru, bavily je ledové pokusy a malování

CO SE DĚTI NAUČILY

- seznámily se s životem za polárním kruhem, dokáží vyjmenovat zvířata této oblasti

- poznaly, co se děje s ledem v teplém a studeném prostředí, sledovaly, jak brzy je z vody led a naopak

CO SE POVEDLO, CO NE A PROČ

Vydařily se pokusy, malování s ledem, které získalo zvláštní mrazivý efekt. Velkou radost děti prožívaly při závodech na samostatně zkonstruovaných sáních.

ZÁVĚRY PRO DALŠÍ ČINNOST

- zařazovat více zajímavých pokusů a bádání

Podtéma – Egypt

Písničky: opakuje se předchozí

Námětové hry: stavba pyramidy, vytvoření mumie

Didaktické aktivity:

pohyb: hry na velbloudy

poznávání: stará civilizace, život v poušti, duna

estetika: průvod královny Kleopatry

Hodnocení

CO DĚTI ZAUJALO

- celý projekt, nejvíce však průvod Kleopatry, výroba mumie a stavba pyramid

CO SE DĚTI NAUČILY

- seznámily se s mapou, poznaly dávnou civilizaci, seznámily se s životem na poušti – lidí, zvířat i rostlin.

CO SE POVEDLO, CO NE A PROČ

Celý projekt se vydařil, děti velmi zaujal a dokázaly by mu věnovat mnohem více času.

Nevydařil se pokus s dunou – chyběl kvalitní materiál (písek).

ZÁVĚRY PRO DALŠÍ ČINNOSTI

Poznávání cizích krajů a kultur děti velmi zaujalo, což vede učitelku v pokračování těchto činností. Zajímavé hry, které děti osloví, lze zařazovat do celotýdenního programu.

Celý projekt provází činnosti a operativní akce, které se naskytnou (dění obce, části města...). Velmi se osvědčila spolupráce se zajímavými lidmi a osobnostmi, např. cestovatel v originálním oblečení, promítáním dokumentů, na závěr s indiánským tancem, čínsky mluvící překladatel, matematik, fyzik aj. Děti zajímá i činnost s pracovními listy (viz. příloha č.8 – 10)

6. LITERATURA, KTERÁ NADANÉ A TALENTOVANÉ ZAJÍMÁ

Ardley, N.: Moje kniha pokusů – Voda, Světlo, Magnet, Stroje. Danubiaprint, 1992 – kniha veselých a zajímavých pokusů, které zvládne se zvědavým dítětem i rodič.

Doležalová, V., Zimčíková, R.: Škola nanečisto. Svojtka a Co., 2006 – pracovní sešit s obrázky, pojmy a úkoly, které dítěti usnadní vstup do základní školy. Sešit je rozdělen na dvě části:

- 1) období před nástupem do 1. třídy – obsahuje cviky na uvolnění ruky a pojmy, se kterými by se dítě mělo seznámit
- 2) období prvních měsíců ve škole – zopakování a upevňování poznání

Handford, M.: Kde je Valdík. Ando Publishing, 1987 – postava Valdíka cestuje světem a dostává se na různá místa. Má množství úkolů, které cestou plní. Děti si zde procvičují pozornost, vytrvalost, postřeh a trpělivost.

Kolektiv autorů: Táto, mámo, řekni mi, proč... .Svojtka a Co., 2005 – velká kniha otázek a odpovědí

Kolektiv autorů: *Obrazová abeceda*. Národní galerie, Praha 2000 – „Slabikář“ s netradičními obrázky, pro jednotlivá písmena abecedy jsou použity části obrazů z NG, např. A jako anděl z obrazu Mistra Třeboňského oltáře, L jako lampa z obrazu Jakuba Schikanedera. Knihu doplňuje puzzle, pexeso a vtipné skládačky.

Kolektiv autorů: *Zvířata – Animals*. Národní galerie, Praha 2002 – děti poznávají zvířata v dílech slavných malířů, např. pes v deseti podobách, jak jej ztvárnil Jan Preisler, Josef Lada...

Kolektiv autorů: *Barevný atlas světa s kartami*. Svojtka a Co., 2006 – v sadě karet lze najít páry zvířat a rostlin. Při jejich výběru pomáhá barva pozadí, obrysy a názvy kontinentů.

Kolektiv autorů: *Velký atlas světa a kostkami*. Svojtka a Co., 2005 – pomocí kostek děti doplňují mapy kontinentů, poznají mnoho zajímavých informací o lidech, místech, zvířatech a kulturách naší planety. Součástí knihy je cestovní pas se zábavnými úkoly.

Kolektiv autorů: *Škola hrou se samolepkami*. Svojtka a Co., 2006 – tento sešit obsahuje dva druhy samolepek – obrázky a číslice. Po prohlédnutí děti zjistí, jak samolepky používat, přičemž rozvíjí i jemnou motoriku ruky.

Kolektiv autorů: *Obrázkový zeměpis*. Rebo, 2005 – barevné mapy zavedou děti do všech koutů planety a objeví sedm zemských světadílů, které zkoumají pomocí puzzle skládanek.

Lukešová, M.: *Jak si uděláme zeměkouli*. Orbis Pictus, 1992

Meikleová, M.: *To je zvláštní, že vás to napadlo*. Albatros, Praha 2005 – zde najde dítě odpovědi na nejrůznější otázky – např. proč muži nosí kalhoty a ženy sukně, proč se jí v amerických kinech popcorn, proč jsou zebry pruhované, ale i kam se chodí v iglů na WC

Scarry, R.: *Ten dělá to a ten zas tohle*. Alpress, 1996 – např. jak se staví dům, jak hasiči hasí ...

Škodovi, H. a E.: *Už vím proč I. a II*. Albatros, Praha 1979 – jak vzniklo mýdlo či papír...

Veratraete, L.: *Věda v nebezpečí I.- II*. Albatros, Praha 2004 – krátké příběhy o tom, jaká dobrodružství vědci zažívali při objevování, např. dynamitu, padáku

Záruba, B.: *Otisky času*. Aventinum, Praha 1997 – kniha s mnoha krásnými ilustracemi od Zdeňka Buriana

ZÁVĚR

Předpoklad č.1, že *informovanost o projevech, chování a zvláštnostech nadaných není dostatečná* se částečně potvrdil. Bohužel nejvíce u pedagogů předškolního a základního školství.

Takové dítě totiž znamená určitou zátěž pro vyučujícího, který se nehodlá zbavit svých zaběhnutých stereotypů v práci. Není-li pohotový, tolerantní, kreativní, se snahou o individuální přístup, pak snadno dítě odsoudí v lepším případě k tomu, že se dítě bude snažit svou inteligenci tajit a zprůměrnuje se s ostatními, tudíž nepůjde vpřed ale vzad. V horším případě se dítě uzavře, což může vést až k psychickým poruchám (deprese či agresivita).

Je již však značná část informovaných lidí, kteří se touto problematikou zabývají. Pravidelně se setkávají a společně řeší stávající problémy, či jsou ve spojení na webu. Vyměňují si informace, zkušenosti a vzájemně se podporují.

V roce 1986 vznikla mezinárodní společnost European Council for High Ability (**ECHA**), která se zabývá problematikou nadaných dětí, pořádá konference a kluby pro rodiče nadaných dětí. Této společnosti předsedá PhDr. Eva Vondráková.

Předpoklad č.2, *péče o nadané není dostatečná* je bohužel aktuální, i když snaha o nápravu existuje, zatím však sporadicky. Vše je podmíněno finanční stránkou, Takže, když je vůle učinit krok vpřed, schází finance. Přesto již několik tříd pro nadané a talentované existuje.

ZŠ na náměstí Curieových, Praha 1

8. ZŠ Mladá Boleslav

Soukromá ZŠ Mánesova, Sokolov

ZŠ Máj II., České Budějovice

ZŠ Jitřní, Praha 4

ZŠ J.K.Tyla, Písek

ZŠ JUDr. Josefa Mareše, Znojmo

ZŠ Hálkova, Olomouc

Předpoklad č.3, že se rodiče budou vyjadřovat negativně k péči o nadané u nás se potvrdil pouze zčásti. Rodiče dětí předškolního věku jsou většinou spokojeni. Pokud je možná komunikace a spolupráce mateřské školy a rodičů, je možné dohodnout se na určitých specifických postupech s takovým dítětem. Ideální by byla účast pedagogicko – psychologické poradny (PPP). To zatím není reálné. PPP jsou zahlceny „důležitějšími“ vyšetřeními a tlačí je termíny (odklady školních docházek, předčasné nástupy do ZŠ, profesní testy, vyšetření pro integrace ad.).

Větší problém je na základních školách vzhledem k netoleranci pedagogů, kteří neumí či nechtějí takových dětí využít pro nové cesty ve výuce, viz. předpoklad č.1.

Rodiče se negativně vyjadřují i směrem k MŠMT. Ocenili by větší zájem o tyto děti, jako tomu je v jiných státech, kde si nadané „hýčkají“.

Předpoklad č.4, *jazykový cit a vyjadřovací schopnosti nadaných dětí jsou na vyšší úrovni než u ostatních dětí* se mi zcela potvrdil (viz. následující tabulka), kdy jsem srovnala výsledky dětí ze třídy pro nadané a výsledky stejně starých dětí z běžné třídy mateřské školy. Jednalo se o diagnostiku úrovně jazykového citu.

DIAGNOSTIKA

	Třída pro nadané a talentované				Běžná třída			
	Anička B.	Karolínka	Klárka	Deniska	Jan	Iva	Ivetka	Luboš
MÍČ	/	/	/	/	/	/	-	-
KOLO	/	/	/	/	/	/	/	-
HODINY	/	/	/	/	/	/	/	/
ŽÍZENÍ	/	/	/	/	/	/	-	/
VÁNOCE	/	/	/	/	/	/	/	/
MEDVĚD	/	/	/	/	/	/	/	-
TREST	/	/	/	/	/	/	/	-
PANENKA	/	/	/	/	/	/	/	-
PONDĚLÍ	/	/	/	/	/	-	/	-
LEŽ	/	/	-	/	/	-	-	-
Body	10	10	9	10	10	8	7	3
DĚLNÍK	dělnička	dělníka	/	/	/	dělníková	-	dělník
BĚŽKYNĚ	běžák	běžkař	/	/	/	/	-	pán
VESNIČAN	/	/	/	/	/	vesnička	-	nevím
KRMIČ	/	/	krmičárka	/	/	-	krmí	nevím
PLAVEC	plavčice	plavčice	plavačka	plavčice	plavčice	plavička	-	plavice
Body	2	2	3	4	4	1	0	0
Člun s motorem	/	/	/	-	/	/	-	malej
Míč, kt. se kope	/	/	/	/	fotbalový	nevím	na fotbal	rychlý
Šaty pro dívky	/	/	holčičí	/	/	barevné	pro princez.	nevím
Oběd v neděli	/	/	/	/	/	nevím	-	polívka
Kdo není vidět	/	/	/	/	-	nevím	jede na motorce	kluk
Body	5	5	4	4	3	1	0	0
CELKEM	17	17	16	18	17	10	7	3

Dle mého názoru by bylo dobré navázat hlubším výzkumem této problematiky a mít k dispozici více srovnání jednotlivých skupin dětí. Poznala jsem totiž, že toto téma je velmi široké a v praxi jsem se setkala s mnohem větší škálou zvláštností nadaných dětí, než jsem očekávala.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- Campbell, J.R.: Jak rozvíjet nadání našich dětí. Portál, Praha 2004.
- Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Portál, Praha 2001.
- Hartl, P., Hartlová, H.: Psychologický slovník. Portál, Praha 2004.
- Langmeier, J., Krejčířová, D.: Vývojová psychologie. Grada Publishing, Praha 2006.
- Mertin, V., Gilnerová, I.: Psychologie pro učitelky mateřské školy. Portál, 2003
- Mönks, F., Ypenburg, I. H.: Nadané dítě. Grada Publishing, Praha 2002.
- Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník. Portál, Praha 2001.
- Vágnerová, M.: Školní poradenská psychologie pro pedagogy. Karolinum, Praha 2005..
- Vágnerová, M.: Vývojová psychologie. Portál, Praha 2000.
- Zelinková, O.: Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Portál, Praha 2001.
- www.echa.ws
- www.nadanedeti.cz
- www.talent-nadani.xf.cz

SEZNAM POUŽITÝCH PŘÍLOH

Příloha č. 1-7

- pohádky Klárky s ilustracemi

Příloha č. 8

- pracovní list na procvičování početních schopností a pravolevé orientace

Příloha č. 9

- pracovní list na procvičování početních schopností a paměti

Příloha č. 10, str. 1-2

- pracovní list na procvičování logické řady

Příloha č. 11

- posuzovací škála

Příloha č. 12, str. 1-2

- dotazník pro MŠ

Příloha č. 13, str. 1-2

- dotazník pro rodiče

Příloha č. 1

Klubička

Kočička kočička kočička
 mnela čtíři klubička
 níkomu je nedala
 sama si je schovala
 do komori pot
 peřinu ješte s
 toho mnela psinu

přišla druha kočička
 a pta se gdejsou ta klubička
 kočička se naježila
 nevnimala dále šila

za zvonil zvonec

a basnički je

konec klara pokorna básne

listopad 2006

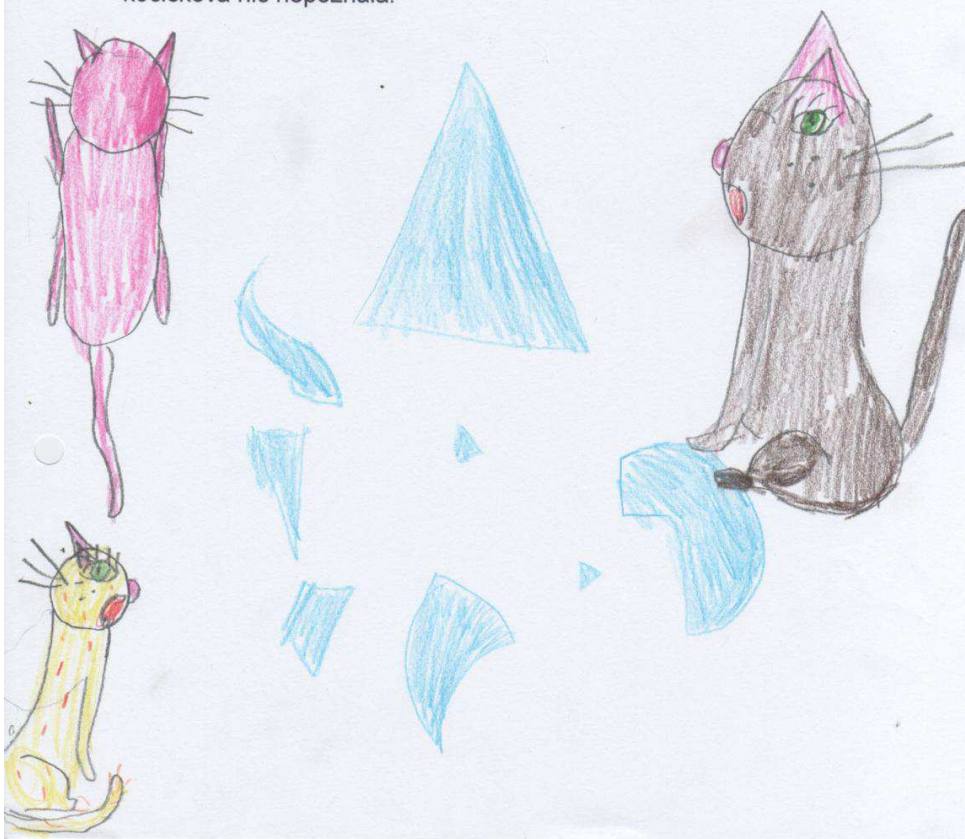
Příloha č. 2*pani kočičkova a její kočky**klara pokorna kočiči kniha a povídky mnau čiči*

Příloha č. 3

jak kočička rozbila vazu

gdiš přelo jen se lilo a vitr s bouřkou se tahli po obloze kočički se nudili a divali se z okna ven. a jedna kočička prohlasila. nudimse !!!!! a kočki to nebavi. virobime honičku a také že jo. honili se po celem pokoji a vůbec jim nevadilo že mají v posteli rozhazene hračky. no co vůbec je to nezajimalo.

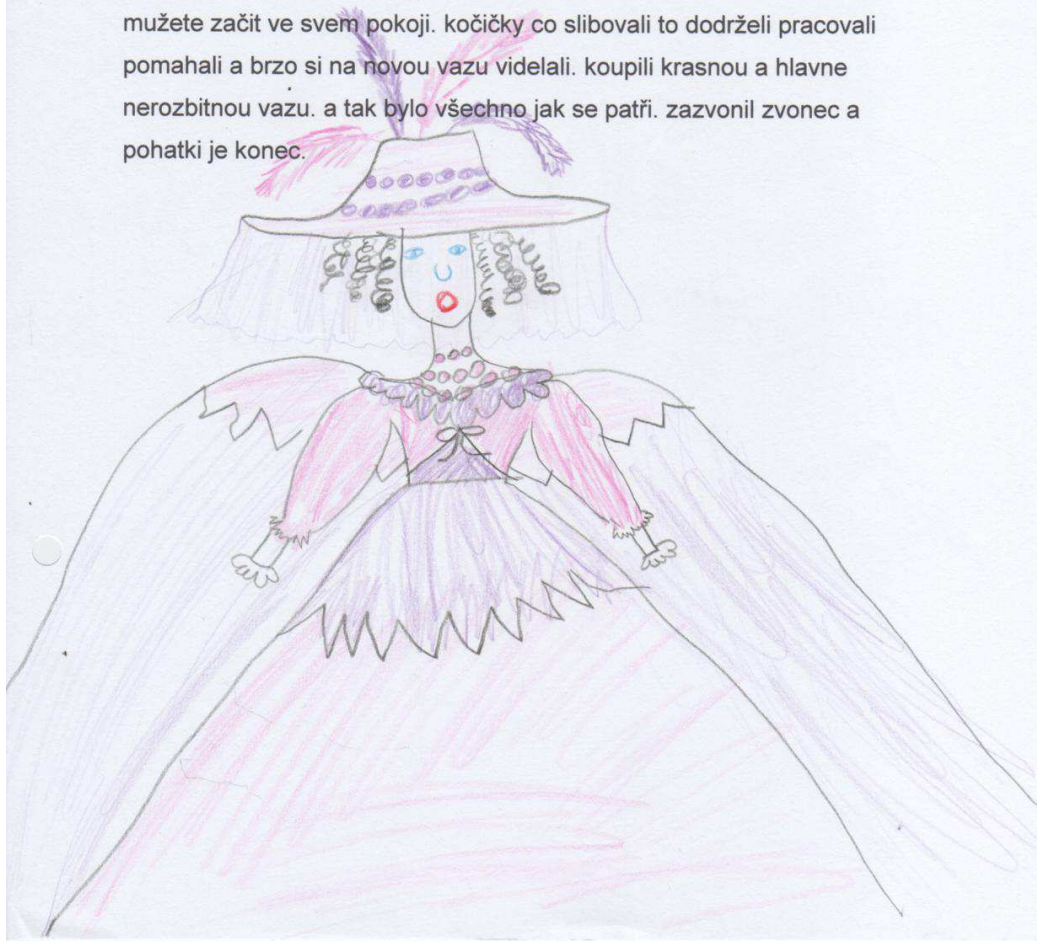
a bješli tak dlouho až jedne kočičce se podařilo rozbit vazu. kdiš to ostatní kočički videli zustali zaražene stat ale hodne je to mrzelo a také si misleli co nato řekne pani kočičkova a proto nejviši kočka řekla že první kočka pujde tajne do sklepa a podivase po nařadi druha kočička pujde pozbirat střepi a ja vas nasledovat. musime tu vazu slepit abi pani kočičkova nic nepoznala.

Příloha č. 4

kočičky vše přinesli co bylo potřeba ale střepi
 bili tak male že se nešli slepit. vtom slišeli kroki pani kočičkove
 a tak se polekali že zalezli pot postel ale stejne se třasli strachi ale vtom
 se otevřeli dviřka a zdviřek višla pani kočičkova
 kočki !!! potte papat ale nigde nigdo jen rozbita vaza a ticho. kdiš se
 podívala na nafouklou postel ve tvaru kočki bilo ji jasne kde se ukriva
 vinik.

hnet vitahla košte a zašťourala s nim pod postel kde se ukrivali provinilci.
 vilekane kočički prosili abi jim to pani kočičkova odpustila. a slibovali že
 škodu nahradi a odpracuji. pani kočičkova se usmala a řekla tak dobře
 můžete začít ve svem pokoji. kočičky co slibovali to dodrželi pracovali
 pomahali a brzo si na novou vazú videlali. koupili krasnou a hlavne
 nerozbitnou vazú. a tak bylo všechno jak se patří. zazvonil zvonec a
 pohatki je konec.

Příloha č. 5**naše sikori**

kňihu napsala a namalovala slavná baletka klará pokorna

pani kočičkova

praha 5 stodulki sikořiči kňiha a povitki tetulni stranka

Příloha č. 6

jak sikori mneli večirek a slavnost

uplne stejně jako mi lide chodi sikori na večirek na plesi a na ruzne slavnosti.

a to chodi i naše sikori.

tancuji a dovadeji jen to ramusi. jednoho dne se naše sikori večer vpravili na slavnostni večirek. sikora konadra si vibrala krasne černe třpitive šati přes hlavu si přehodila jemne černi zavoje stříbrnou čelenku a černé střevice.

sikora modřinka si na sebe vzala bílé šati které mneli na sobje modre koralki a v rukoři si držela bílý zavoje. na hlavu si dala modrou korunu.

a ta poslední azurová si na sebe vzala fialové šati obula si fialové střevice a za sebou tahala dlouhou jemne fialovou vlečku.

ještě zobački si načervename a mužeme virazit. a tak šli.

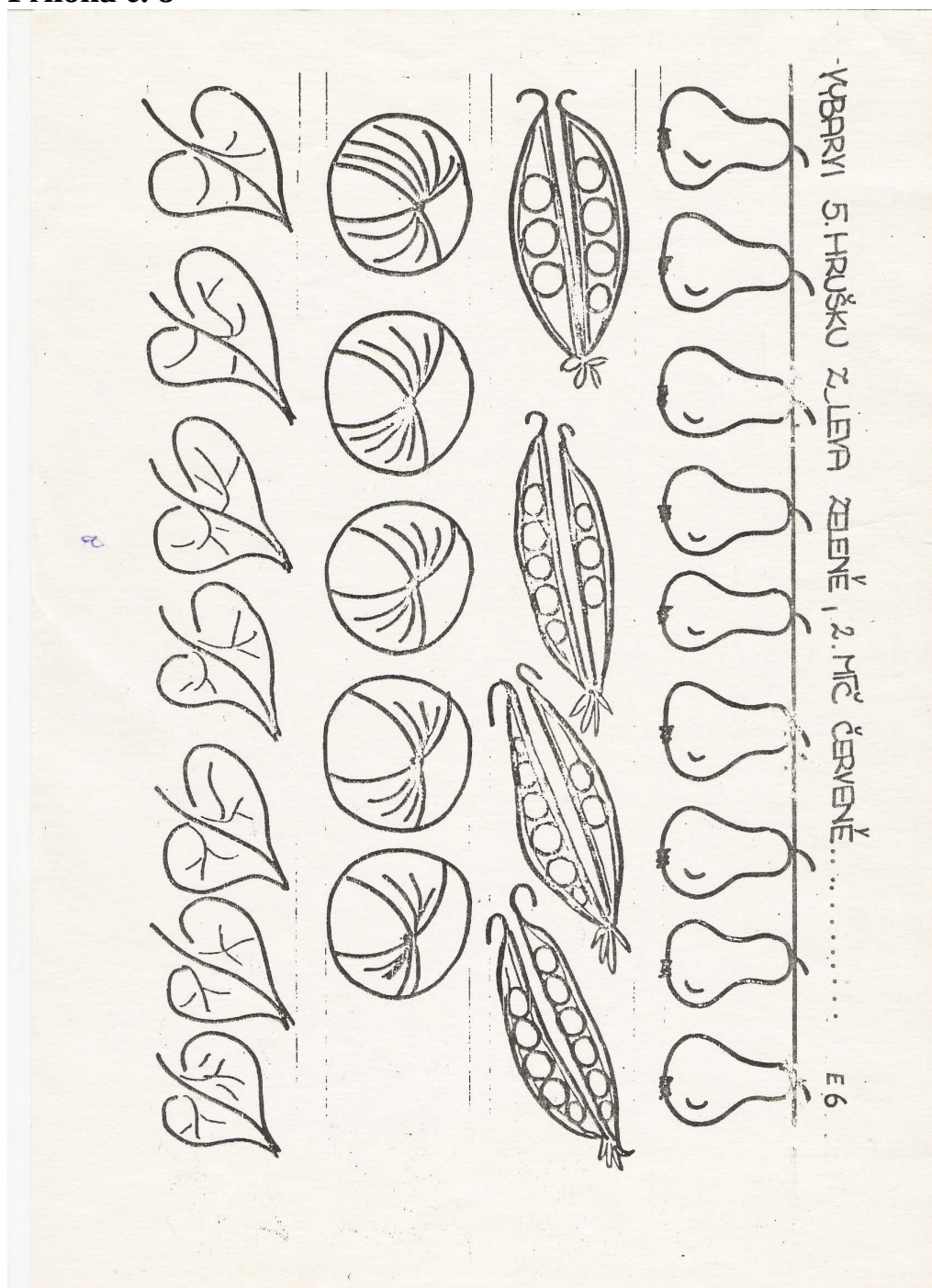

Příloha č. 7

přišli na zamek a kdiž se na nej podívali pořadne malem omdleli.
zamek bil vizdobni kvjetinami a tančilo tam spoustu ptačku v krasnich šatech.
čap šlapal července na nohi. sikořak tančil s krasnou pjenkavou a visoko ji
nazvedaval-a tak si naše sikori pomisleli že se taki přidaj do tance a tak utikali
a tančili tak dlouho aš ples skončil. pak přišli domu a převlekli se
ale tak se jim to libilo že tancovali až do pul
noci v pižamech. zazvonil zvonec a pohatki je konec.

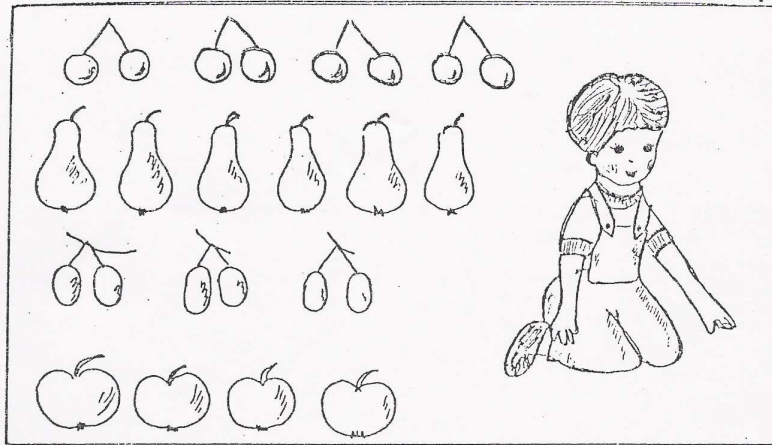
Příloha č. 8

Příloha č. 9

SPÓČTEJ A ZAPAMATUJ SI S MARUŠKOU, KOLIK DOSTALA KTERÉHO OVOCE

C 4

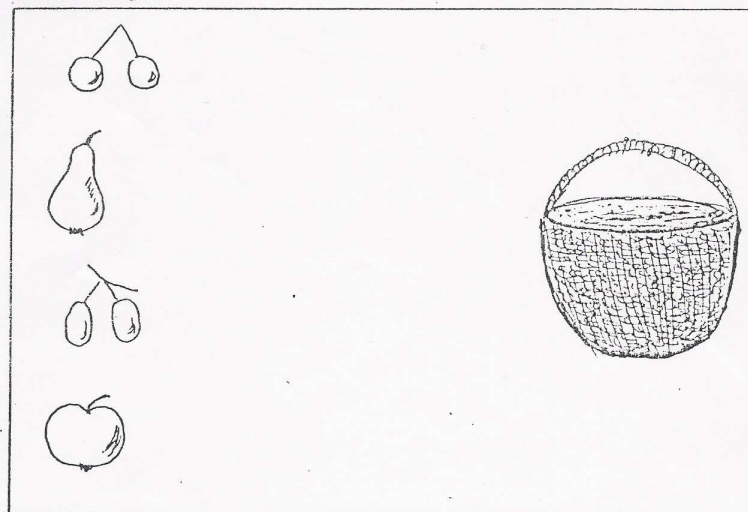

ZDE PŘELOŽIT

ZDE PŘELOŽIT

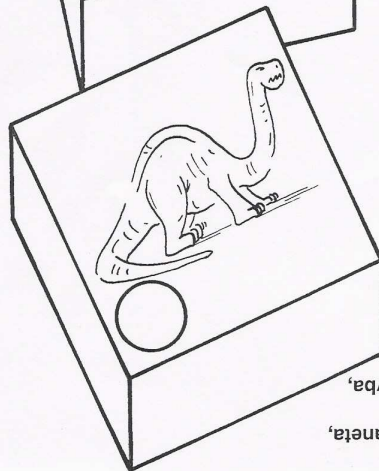
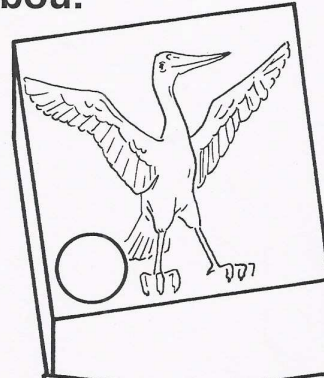
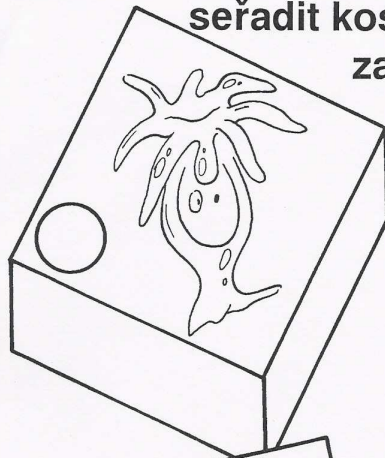
ZDE PŘELOŽIT

MARUŠKA SI DALA VŠECHNO OVOCE DO KOŠÍČKU, JEN OD KAŽDÉHO DRUHU SI NECHALA NA OCHUTNÁNÍ. POKUS SE DOKRESLIT VŠECHNO OVOCE, KTERÉ JE V KOŠÍČKU

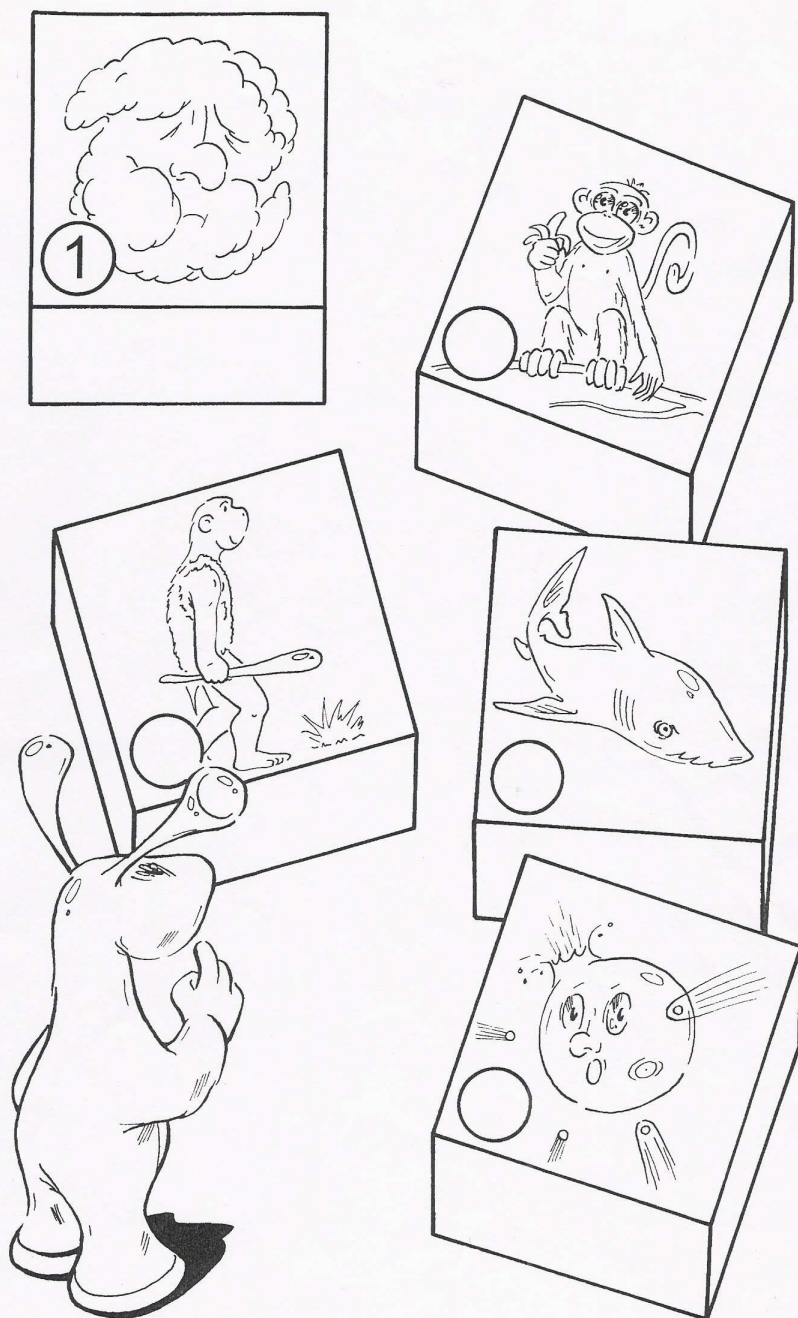
Příloha č. 10 str. 1

Pomozte Aničce a Nebešťánkovi
seřadit kostky tak, jak jdou
za sebou.

Správné řešení:
mlhovina, horká planeta,
dešťivá planeta,
mořská sasanka, ryba,
dinosaurus, pták,
opice, pračlověk,
člověk

Příloha č. 10 str. 2

Příloha č. 11

P o s u z o v a c í š k á l a
nadaného dítěte v předškolním věku

Jméno dítěte:**datum narození:**

Adresa MŠ

Posuzovatel: **datum vyplnění:**

Označte laskavě křížkem u každé otázky odpověď, která dítě nejlépe vystihuje.

Činnost	ANO	větši- nou	občas	NE
Dítě je schopno přečíst celou větu nebo alespoň slova				
Dobře rozumí obsahu vět, které je schopno přečíst				
Rozumí vztahům jako např. nahoře-dole, vrchní-spodní, daleko-blízko apod.				
Vydrží u hry nebo úkolu, který řeší, asi 25 min.				
Rozlišuje sluchově podobnost a rozdílnost v počátečních hláskách slov např. šít-žít, bít-pít apod.				
Umí reprodukovat řadu pěti čísel kupředu a pozpátku				
Umí rozeznat jednotlivé mince a zná jejich rozdílnou hodnotu				
Dovede kategorizovat /obrázky, předměty, hračky apod./				
Má zálibu v počítání věcí a je „fascinován“ čísly				
Dovede psát tiskacím písmem různá slova /ne pouze jméno/				
Dovede si zavázat tkaničky				
Umí nakreslit postavu člověka				
Dovede vlastními slovy interpretovat vyprávění nebo obrázky				
Předvídá možný závěr vyprávění				
Navrhne řešení problémů o nichž se ve třídě hovoří				
Klade množství otázek a je zvědavý				
Vyslovuje kritické pochybnosti				
Při hře vymýšlí stále něco nového				
Přizpůsobuje se snadno stále novým situacím				
Vyhledává stále nové úkoly a aktivity				
Je kooperativní, je všeobecně lehké s ním vyjít				
Má tendenci dominovat nad ostatními a řídit činnosti, kterých se zúčastní				

Příloha č. 12 str. 1**DOTAZNÍK PRO MŠ***/Charakteristika nadaného dítěte/*

mateřská škola telefon

ředitelka třídní učitelka

Jméno dítěte datum narození

Bydliště

MŠ navštěvuje

od:**Charakteristika dítěte:****Oblast somatická***/tělesný vývoj, zdravotní stav, smyslové vady apod.:***Adaptace v MŠ:***/ihned, po delší době apod./***Chování:***/pasivita, živost, aktivita, neurotické projevy, uzavřenost, sebedůvěra, osobní tempo apod./***Vztah k vrstevníkům a dospělým:***/projevy ve skupině, typ preference kamarádů, oblíbenost, postavení mezi dětmi apod./***Slovní zásoba, vyjadřování:****Paměť:****Pozornost:**

Příloha č. 12 str. 2

Hrubá motorika /celková obratnost/:

Jemná motorika a vizuomotorická koordinace:

/zručnost, úroveň výtvarného projevu/

Lateralita /pravák, levák/:

Samostatnost, sebeobsluha:

Zájmy:

/které aktivity preferuje/:

HODNOCENÍ:

Dobré výsledky:

/v jaké činnosti nebo dílčí oblasti ebeny. znalosti apod./

Horší výsledky:

Rodinná výchova:

/autoritativní, demokratická, nejednotná, pouze matka apod./

Poznámky:

.....
datum

.....
podpis učitelky

Příloha č. 13 str. 1**D O T A Z N Í K** pro rodiče /nadání/

Jméno dítěte: datum narození:

Bydliště telefon

Mateřská škola**Odpověď zakřížkujte:**

1. Vydrží ve srovnání s vrstevníky poměrně dlouhou dobu u určité činnosti, je touto činností plně zaujato.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

2. Projevuje zájem o drobné předměty kolem sebe, obratně s nimi zachází.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

3. Má výrazný zájem o tužku a „kreslení“, dokáže kopírovat obrázky, opisovat slova.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

4. Projevuje velkou pohybovou aktivitu, rádo cvičí, je hbitý, odvážný, nebojácný, rychle se učí na kole, plavat, bruslit, lyžovat, baví ho to.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

5. Má problém s koordinací pohybů, nechutí k pohybovým aktivitám.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

6. Nerado kreslí, vyhýbá se kresebným činnostem.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

7. Je vnímavý k hudebnímu rytmu, na změnu tempa hudby reaguje změnou pohybu těla.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

8. Vybírá si výtvarné činnosti, střídá a kombinuje různé materiály.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

9. Má bohatou fantazii, neobvyklé nápady, hračky užívá neobvyklým způsobem, hry či kresbu spojuje s vymýšlením různých příběhů.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

10. Při výtvarné práci používá barvy jiným způsobem, než je běžné, vyjadřuje jimi různé pocity, využívá celou plochu papíru, upravuje a dotváří různé detaily.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

11. Rádo organizuje a vede skupinové hry a činnosti, ale je vstřícný k potřebám druhých dětí, proto je ve skupině dětí vyhledávané a oblíbené.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

12. Chová se poměrně nezávisle, s přiměřenou sebedůvěrou, bez velkých rozpaků a trémy, vystupuje před publikem.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

13. Má problémy s přizpůsobením v mateřské škole.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

14. Má menší potřebu spánku.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

15. Má sklon k perfekcionismu.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

16. Prohlíží si různé encyklopedie, mapy, atlasy.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

17. Již v raném věku se spontánně zajímalo o symboly, např. písmena, číslice, znaky aut, dopravní značky.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

18. Projevuje touhu naučit se číst, spojuje písmena do slabik a slov.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

19. Zajímá se o matematiku, spontánně vytváří slovní matematické úlohy, rozumí symbolům +, -, x.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

20. Nachází vztahy mezi příčinou a následkem, mluví v souvětích, užívají spojky *když...pak*, *jestliže...potom apod.*

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

21. Dobře si pamatuje různá fakta a události, intenzívně získává nové informace v oblasti svého zájmu.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

22. Se zaujetím naslouchá vyprávění druhých nebo čtení pohádky, chce vědět, jak příběh dopadne, dokáže ho pak samo reprodukovat.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

23. Klade otázky k pohádce, příběhu, chce znát význam nových slov, používá je pak správně v řeči.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

24. Má značný rozsah pozornosti, je neobyčejně zvědavé, na otázky „Proč“ se nenechá odbýt jednoduchou odpovědí.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

25. Zajímá se o řešení různých sociálních situací a morálních problémů.

často	někdy	zřídka
-------	-------	--------

další poznámky:

.....
datum

.....
podpis

